

# ŠOKIO IR CIRKO ABC

Praktiniai veiklos patarimai  
kūrėjams ir atlikėjams

 LIETUVOS ŠOKIO  
INFORMACIJOS CENTRAS

Vilnius, 2020

Veiklą finansuoja



LIETUVOS  
KULTŪROS  
TARYBA



LIETUVOS RESPUBLIKOS  
KULTŪROS MINISTERIJA

Sigita Ivaškaitė, 2020  
Gintarė Masteikaitė, 2020  
Anastasija Dichtiar, 2020  
Laima Zamžickė, 2020

Kalbos redaktorė – Kristina Pilitauskienė  
Dizainas – Anton Nobolotnyj

Leido Lietuvos šokio informacijos centras, 2020

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama  
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo  
bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų  
banke (NBDB). ISBN 978-609-96196-2-0

# ŠOKIO IR CIRKO ABC 2020

Ižanga .....	4
Edukacijos ir profesinės erdvės (Laima Zamžickė) .....	6
– Pagrindinės organizacijos ir renginiai .....	6
– Lietuvos mokyklos .....	10
– Aukštosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos .....	11
– Rezidencijos .....	12
– Šiuolaikinio šokio studijos užsienyje .....	14
– Šiuolaikinio cirko studijos .....	19
Šokio kūrybinis procesas ir rezultatas (Birutė Banevičiūtė) .....	20
Edukacinė stipendija (Loreta Vaskova) .....	24
Projekto rengimo ABC (Aistė Ulubey) .....	29
Kūrybinė biografija arba CV (Goda Dapšytė) .....	34
Meno kūrėjo statusas (Goda Dapšytė) .....	38
Autorių (ir atlikėjų) teisės (ir pareigos) (Goda Dapšytė).	
Komentarai Anastasijos Dichtiar) .....	41
Veiklos formos (Anastasija Dichtiar. Komentarai Godos Dapšytės) .....	47
Išvaizdos ir turinio derinys – jūsų viešieji ryšiai (Sigita Ivaškaitė) .....	60
You never pitch alone! / Niekada nepičiname vieni! (Lene Bang) .....	64

# Ižanga

**Prabėgus 10 metų nuo pirmo informacinio „Šokėjo ABC“ leidinio, Lietuvos šokio informacijos centras nusprendė informaciją atnaujinti ir pritaikyti ne tik sparčiai besikeičiančiam kontekstui, bet ir platesnei auditorijai. Šis atnaujintas leidinys, apimantis daug teorijos, praktinių patarimų, išvalgų, kuriomis dalinasi geriausi savo srities profesionalai iš Lietuvos ir užsienio, skirtas ne tik šokio, cirko, bet ir kitų scenos meno sričių studentams ir jaunesiems profesionalams, kultūros vadybininkams.**

Mūsų tikslas – palengvinti kiekvieno pradedančiojo kūrybinį ir praktinį kelią scenos meno srityje, pateikti ar/ir supažindinti su įrankiais, kuriuos kiekvienas gali pritaikyti sau. Šis leidinys pravers ir norintiems atsinaujinti ir pasitikrinti savo žinias.

Leidinyje apžvelgiamos temos apima tiek kūrybines praktikas, tiek bazines kultūros vadybos žinias, kurias neabejotinai turi įsisavinti ir žinoti visi savarankišką kelią pradedantys kūrėjai. Čia rasite informaciją apie pagrindines Lietuvoje veikiančias ir įvairius kūrybinius projektus bei rezidencijas rengiančias scenos meno organizacijas, didžiausių dėmesį skiriant šokio ir cirko sritims. Taip pat – apie Lietuvoje ir užsienyje veikiančias aukštąsias mokyklas. Svarbu pabrėžti, kad pateikiame tik keltą mūsų akimis svarbiausių užsienio mokyklų, jų yra tikrai daug daugiau, ir ne tik Europoje, bet ir Azijoje, Kanadoje, JAV.

Džiaugiamės galėdami pristatyti specialiai šiam leidiniui skirtus autorinius tekstus: kūrybinį procesą ir jo metu kylančias dilemas apžvelgiantį straipsnį „Šokio kūrybinis procesas ir rezultatas“, tekstą, analizuojantį vis aktualesnę sritį, - kaip profesionaliai prisistatyti ir pristatyti savo kūrybą užsienio profesionalams „You never pitch alone! / Niekada nepičiiname vieni!“, viešųjų ryšių pradmenis pristatantį straipsnį „Išvaizdos ir turinio derinys – jūsų viešieji ryšiai“. Kituose tekstuose rasite pagrindinę informaciją apie projektų paraiškų rengimą, stipendijų rūšis ir jų prašymų rašymą, kaip profesionaliai paruošti savo gyvenimo aprašymą, ką reikia žinoti apie autorines teises, muzikos naudojimą, kodėl svarbu gauti menininko statusą.

Informaciją galite skaityti pasirinkdami dominančią temą arba kaip knygą nuo pradžios iki pabaigos. Žinoma, lauksime jūsų komentarų ir išvalgų, kokių temų Jums pritrūko ir kurias jų turėtume praplėsti.

# Edukacijos ir profesinės erdvės

Laima Zamžickė

Pagrindinės organizacijos ir renginiai X Vilnius

## Lietuvos šokio informacijos centras

Lietuvos šokio informacijos centras yra nevyriausybinė organizacija, įkurta 1995 m. Tai – pagrindinė organizacija, kaupianti ir skleidžianti informaciją apie Lietuvos profesionalų šiuolaikinio šokio ir cirko lauką nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. Centras skatina minėto lauko vystymąsi ir plėtrą per aktyvią tinklaveiką, sklaidą bei kitas meno profesionalams skirtas veiklas. LŠIC kartu su Vilniaus festivaliais organizuoja tarptautinį šiuolaikinio šokio festivalį „Naujasis Baltijos šokis“ ([www.newbalticdance.lt](http://www.newbalticdance.lt)).

Šiltadaržio g. 6,  
[info@dance.lt](mailto:info@dance.lt)  
[www.dance.lt](http://www.dance.lt)

## Šiuolaikinio šokio asociacija

Šiuolaikinio šokio asociacija, įkurta 2007 m., vienija daugiau nei 50 meno kūrėjo statusą turinčių asmenų, veikiančių šiuolaikinio šokio srityje. Asociacija atstovauja šiuolaikinio šokio bendruomenės narių interesams formuojant Lietuvos kultūros politiką, siekia gerinti šalies šiuolaikinio šokio kūrėjų kasdienio darbo sąlygas, skatina platesnį kūrybos pristatymą, dalyvauja tarptautinių organizacijų veiklose.

Šiltadaržio g. 6,  
[info@lcda.lt](mailto:info@lcda.lt)  
[www.lcda.lt](http://www.lcda.lt)

## Šiuolaikinio cirko asociacija

Šiuolaikinio cirko asociacija – 2018 m. įsteigta organizacija, atstovaujanti Lietuvos šiuolaikinio cirko kūrėjams ir atlikėjams. Pagrindiniai tikslai: sukurti aktyvią, nuolat tobulėjančią ir bendradarbiaujančią šiuolaikinio cirko bendruomenę, ginti šiuolaikinio cirko bendruomenės narių teises, laisves ir interesus, sukurti sąlygas šiuolaikinio cirko profesionalams dirbti ir tobulėti Lietuvoje.

**[newcircuslt@gmail.com](mailto:newcircuslt@gmail.com)**  
**[facebook.com/newcircuslt](https://facebook.com/newcircuslt)**

## Menų agentūra „Artscape“

„Artscape“ – kultūros ir meno projektų vadybos platforma, inicijuojanti ir remianti novatoriškus kultūros ir meno projektus nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, padedanti kultūros ir meno profesionalams augti ir tobulėti savo srityje, siekianti keisti visuomenę ir ugdyti jos sąmoningumą pasitelkiant meninius ir kūrybinius sprendimus. Agentūra teikia konsultacijas vadybos, finansavimo, dizaino ir kitais klausimais.

**Maumedžių g. 11-9, Vilnius**  
**[labas@artscape.lt](mailto:labas@artscape.lt)**  
**[artscape.lt](http://artscape.lt)**

## Menų spaustuvė

Menų spaustuvė – tai šiuolaikinių scenos menų centras, siekiantis ugdyti kūrybingą visuomenę, naujinti Lietuvos kultūrą ir Lietuvą per kultūrą. Menų spaustuvė teikia scenos menų projektų prodiusavimo (pvz., konkursas „Atvira erdvė“) ir rengimo paslaugas (pvz., studijų ir salių nuoma), organizacijų rezidavimo paslaugas, pristato užsienio meninius projektus, rengia tarptautinius festivalius („Naujojo cirko savaitgalis“, „Spot“, „Kitoks“ teatras vaikams). Spaustuvėje veikia infoteka – šiuolaikinių scenos menų biblioteka.

**Šiltadaržio g. 6,**  
**[info@menuspaustuve.lt](mailto:info@menuspaustuve.lt)**  
**[www.menuspaustuve.lt](http://www.menuspaustuve.lt)**

## Rupert

Rupert yra projektų pagrindu veikiantis tarpdisciplininis edukacijos, rezidencijų ir parodų centras, įsikūręs kūrybinių industrijų centre „Pakrantė“. Rupert rezidencijų programa skirta menininkams, rašytojams, kūrėjams, kuratoriams ir akademikams iš Lietuvos ir viso pasaulio. Parodų erdvė – vieta, kurioje vyksta unikalios meno laboratorijos ir atviros paskaitos, eksponuojamos netradicinės šiuolaikinio meno parodos, rodomi video ir juostiniai filmai.

**Vaidilutės g. 79,**  
**[info@rupert.lt](mailto:info@rupert.lt)**  
**[www.rupert.lt](http://www.rupert.lt)**

# Pagrindinės organizacijos ir renginiai X KAUNAS

## Kauno šokio teatras „Aura“

Kauno šokio teatras „Aura“ – pirmasis šiuolaikinio šokio teatras Lietuvoje, istoriją skaičiuojantis nuo 1982-aisiais Birutės Letukaitės įkurtos „Modernaus šokio grupės“. 1989 metais teatras suorganizavo pirmąjį Lietuvoje tarptautinį modernaus šokio festivalį, kuris vėliau virto tarptautiniu šokio festivaliu „Aura“, vykstančiu Kaune kiekvieną rudenį. Nuo 2011-ųjų trupėje pradėjo šokti šokėjai iš įvairių pasaulio šalių, ir „Aura“ tapo tarptautine šokio trupe, pristatančia spektaklius visuose žemynuose ir įvertinta daugybe apdovanojimų. Teatre veikia ilgametė „Auros“ šokio studija.

**M. Daušos g. 30A,**  
**info@aura.lt**  
**www.aura.lt**

## Kauno menininkų namai

Per bene pusšimtį veiklos metų Kauno menininkų namai (KMN) tapo viena ilgiausiai veikiančių ir svarbiausių Kauno meninių erdvių. Koncertai, kino seansai, menininkų rezidencijos, knygų pristatymai, parodos, kūrybinės dirbtuvės, slėmo poezijos skaitymai – KMN siekia lankytojams pasiūlyti aukščiausios kokybės renginius.

Istorinėje V. Putvinskio gatvėje kadaise kaip diplomatinė atstovybė architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio suprojektuotas pastatas architektūriniu paveldu traukia svečius iš Lietuvos ir užsienio šalių, o jo erdvėse vyksta gausūs žinomų ir karjerą pradedančių menininkų bei atlikėjų renginiai.

**V. Putvinskio g. 56,**  
**info@kmn.lt,**  
**www.kmn.lt**

## Teatronas

Teatronas - tai profesionali scenos menų organizacija, kuri veikia teatro ir šiuolaikinio cirko srityse. Dvi pagrindinės veiklos kryptys yra nuo 2015 metų kasmet vis kitame Kauno mikrorajone vykstantis tarptautinis šiuolaikinio cirko festivalis „Cirkuliacija“ bei nuo 2020 metų spalio mėnesio atidarytas pirmasis šiuolaikinio cirko centras „Cirko Sapiens“. Pagrindinė cirko centro veikla - tęstinė šiuolaikinio cirko edukacija. „Cirko Sapiens“ galės priimti apie 120 žmonių, norinčių pažinti jauniausių scenos menų, suteiks atvirą treniravimosi erdvę profesionaliems menininkams bei atvers duris tarptautinėms vasaros rezidencijoms.

**info@teatronas.lt,**  
**www.teatronas.lt**

# Pagrindinės organizacijos ir renginiai X KLAIPĖDA

## **Mėnininkų grupė „Žuvies akis“**

2002 m. įkurta „Žuvies akis“ vienija profesionalius scenos meno (daugiausiai – šiuolaikinio šokio, naujojo cirko ir tarpdisciplininio meno) kūrėjus. Kasmet asociacija Klaipėdoje organizuoja tarptautinį menų festivalį „Platforma“, kuris 2021 m. bus surengtas jau 15-ąjį kartą.

Asociacija yra daugelio Europos scenos meno tinklų partnerė. 2019 m. kartu su partneriais iš Šiaurės šalių įgyvendino pilotinį šiuolaikinio šokio paaugliams projektą „Body of Curiosity“, o nuo

2018 m. vykdo projektą „SPARSE: Supporting & Promoting Arts in Rural Settlements of Europe“, kurio tikslas – profesionalųjį scenos meną pristatyti regionuose. 2020 m. asociacija prisijungė dar prie poros tarptautinių projektų: „Mycelium“, skirto šokio bendruomenės regionuose palaikymui, ir kaip asocijuoti partneriai – prie „Nordic Circle of Artistic Management“.

[www.facebook.com/  
zuviesakis.lt/](https://www.facebook.com/zuviesakis.lt/)



## Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla

Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla – menų bei pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą teikianti švietimo institucija, kurioje ugdomi gabūs menui vaikai iš visos Lietuvos. Šioje mokykloje menų mokymas derinamas su bendruoju lavinimu.

Į mokykloje esančio baletų skyriaus klasikinio šokio specializaciją mokiniai gali būti priimami nuo pirmos klasės (galima stoti ir ne nuo pirmos klasės). Nuo devintos klasės šio skyriaus mokiniai gali rinktis šiuolaikinio šokio atlikėjo specialybę.

2009 m. prie Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos atidarytas Šokio teatras. Jame rodomi mokyklos baletų ir šiuolaikinio šokio spektakliai, rengiami baigiamieji mokinių GALA koncertai, mokinių kompozicijų vakarai.

**T. Kosciuškos g. 11,**  
[www.cmm.lt](http://www.cmm.lt)

Neformalųjį švietimo meninį-choreografinį išsilavinimą Lietuvoje teikia choreografijos mokyklos, choreografijos skyriai muzikos mokyklose. Plačiausiai savo veiklą išplėtojusios yra Kauno, Rokiškio, Mažeikių choreografijos mokyklos.

## Kauno choreografijos mokykla

– formalųjį švietimą papildančio ugdymo įstaiga, įkurta 2000 metais. Mokykla kviečia mokytis programose, skirtose būsimiems šokio profesionalams (šiuolaikinio, klasikinio, pasaulio tautų bei istorinio šokio), taip pat meninės saviraiškos ugdymo programose mėgėjams (šiuolaikinio šokio, klasikinio šokio, ankstyvojo ugdymo, „Noriu šokti“ mažyliams, išplėstinio ugdymo, suaugusiems). Kiekvienais metais mokinių koncertinė veikla pristatoma Kauno valstybiniame muzikiniame teatre, mokykloje kuriami šokio spektakliai, mažieji šokėjai kartu su scenos profesionalais dalyvauja Kauno valstybinio muzikinio teatro ir šiuolaikinio šokio teatro „Aura“ spektakliuose ir kūrybiniuose projektuose, užsienio konkursuose, festivaliuose.

**V. Krėvės pr. 50,**  
[sokis.kaunas.lm.lt](http://sokis.kaunas.lm.lt)

## Rokiškio choreografijos mokykla

[choreografijarok.lt](http://choreografijarok.lt)

## Mažeikių choreografijos mokykla

[mazeikiuchm.lt](http://mazeikiuchm.lt)

# Aukštosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos

## **Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA)**

– vienintelė šalyje specializuota muzikos, teatro, kino ir šokio meno aukštoji mokykla. Akademijos misija – užtikrinti tvarią meno ir meno tyrimų plėtrą, dalyvauti formuojant šalies meninio švietimo ir kultūros politiką, puoselėti dvasinę visuomenės darną ir nacionalinį tapatumą, ugdyti talentingiausius jaunuolius kaip kūrybiškus, iniciatyvius, verslius, atvirus Lietuvai ir pasauliui menininkus.

1998-aisiais akademijoje buvo surinktas pirmas šokėjų kursas. Nuo 2015 metų LMTA Teatro ir kino fakultete veikia Šokio ir judesio katedra. Kasmet teatro ir kino fakultetas organizuoja šokio festivalį „Shok akademija“. Moderniai atnaujintame LMTA Balkono teatre rodomi studentų sukurti spektakliai, vyksta savarankiškų darbų konkursai, mažieji dramaturgijos bei šiuolaikinių scenos menų festivaliai ir kt.

**Lietuvos muzikos ir teatro  
akademijos IV rūmai  
Kosciuškos g. 10, Vilnius**

## **LMTA Klaipėdos fakulteto Šokio katedra**

buvo suformuota integravus Klaipėdos universiteto Menų akademiją. 2019 m. čia atnaujinta I pakopos Šokio subkultūros studijų programa. Tai vienintelė Lietuvoje ir Europoje šokio studijų programa, rengianti pramoginio, tautinio ir performatyvaus šokio specialistus. Pasirinkę gretutines pedagogikos studijas ir įgiję pedagogo kvalifikaciją, absolventai gali dirbti šokio mokytojais švietimo įstaigose.

**K. Donelaičio a. 5,  
Klaipėda  
[www.lmta.lt](http://www.lmta.lt)**

## Vilniaus kolegija

Vilniaus kolegijos Menų ir kūrybinių technologijų fakultetas įkurtas 2013 metais. Jame ugdomi į praktinę veiklą orientuoti aukštojo neuniversitetinio išsilavinimo specialistai. Fakultetas siūlo 3 metų trukmės šokio pedagogikos specialybės studijas. Ši kvalifikacija suteikia teisę dirbti šokio mokytoju pradinėse, pagrindinėse mokyklose, neformaliojo ugdymo įstaigose, muzikos mokyklų choreografijos skyriuose, choreografijos mokyklose, meno mokyklose.

**Didlaukio g. 82, Vilnius**  
[mtf.viko.lt/](http://mtf.viko.lt/)

specializacija. Absolventai, baigę mokomojo dalyko pedagogikos ketverių metų programą, įgis ugdymo mokslų bakalauro laipsnį bei pedagogo kvalifikaciją. Programos absolventai bus pasirengę pedagogo darbui. Jie galės įsidarbinti bendrojo ugdymo mokyklose, profesinėse mokyklose, neformaliojo ugdymo įstaigose, valstybinėse, privačiose ir visuomeninėse su edukacijomis susijusiose organizacijose.

**K. Donelaičio g. 58, Kaunas**  
**T. Ševčenkos g. 31, Vilnius**  
[www.svietimas.vdu.lt](http://www.svietimas.vdu.lt)

## Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija

2018 metais įvykus Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos edukologijos universiteto ir Aleksandro Stulginskio universiteto integracijai, įkurta Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija. Šiuo metu Švietimo akademijoje vykdomos 4 kryptų studijų programos: gamtos, fizinių ir technologijos mokslų, kalbos ugdymo, socialinio ugdymo ir meninio ugdymo. Švietimo akademija – naujos kartos mokytojų rengimo centras, kuriame švietimo ir visuomenės lyderiai, mokslininkai, akademikai, studentai, švietimo bendruomenė ir švietimo klausimams neabejinga visuomenė kartu įgyvendina dabarties ir ateities švietimo užmojus. Tiek Vilniuje, tiek Kaune siūloma mokomojo dalyko pedagogikos programa su šokio pedagogikos

## Rezidencijos

### Kauno menininkų namai

2018 m. Kauno menininkų namuose (KMN) pradėta vykdyti rezidencijų programa, skirta pristatyti šiuolaikinius menininkus, kuratorius, kultūrinio lauko tyrėjus, veikiančius Lietuvoje ir užsienyje. Šia platforma siekiama sudaryti menininkams galimybes dalyvauti rezidencijose, populiarinti vietinę šiuolaikinio meno sceną ir sukurti erdvę kontekstualioms kuratorinėms praktikoms. KMN svečių rezidencijų programa skirta dalintis įstaigos erdvėmis ir techniniais resursais su vietos darbui stokojančiais menininkais ir kitais kultūrinio lauko dalyviais.

[kmn.lt/rezidencijos/](http://kmn.lt/rezidencijos/)

## Menų spaustuvė

Menų spaustuvės jaunųjų scenos menininkų programa „Atvira erdvė“ – tai galimybė pristatyti pirmuosius savarankiškus darbus scenos erdvėje ir už jos ribų. Programa orientuota ne tik į kūrinių sukūrimą, bet ir į visapusišką kūrybinės komandos parengimą savarankiškam prodiusavimui, vadybinį mokymą. Menų spaustuvė įsipareigoja prodiusuoti ir finansuoti projekto sukūrimą ir tris jo premjeras, suteikia lengvatines sąlygas Menų spaustuvės paslaugoms.

Tarptautinių rezidencijų programa, skirta scenos menų kūrėjams, suteikia galimybę užsienyje gyvenantiems ir dirbantiems Lietuvos kūrėjams trumpam sugrįžti, įgyvendinti rezidencijose savo projektus ir pristatyti eskizus gimtojoje šalyje. Menininkai taip pat kviečiami rengti dirbtuves profesionalams ir neprofesionalams, dalyvauti diskusijose, paskaitose ir kituose neformaliuose susitikimuose.

[menuspaustuve.lt/lt/projektai](http://menuspaustuve.lt/lt/projektai)

## Nidos meno kolonija

Vilniaus dailės akademijos Nidos meno kolonija (NMK) – tai naujas ir dinamiškas tarptautinis meno, edukacijos ir rezidencijų centras, telkiantis menininkus, menotyrininkus, architektus, dizainerius, kuratorius ir kitus kūrėjus bei meno mylėtojus. Vienu metu gali vykti 5 tarptautinės menininkų rezidencijos, apsigyventi iki 70 asmenų.

NMK taip pat kviečia menininkus bei kuratorius organizuoti praktikas ir dirbtuves kolonijos patalpose, o kultūros, švietimo institucijas, pavienių kultūrininkų grupes – naudotis nauja NMK infrastruktūra bei organizuoti renginius Nidoje.

[nidacolony.lt](http://nidacolony.lt)

## Rupert

Rupert rezidencijų programa skirta Lietuvos ir tarptautiniams meno kūrėjams bei mąstytojams: menininkams, kuratoriams, rašytojams, tyrėjams ir kitų kūrybinių veiklų atstovams. Programa suteikia galimybę 1–3 mėnesius kurti ir gyventi Vilniuje, vykdyti individualius projektus, įsitraukti į Vilniaus bei regiono šiuolaikinio meno lauką. Rezidencijų metu dalyviai, be individualių veiklų, kviečiami prisijungti ir prie kitų Rupert programų, dalyvauti paskaitose, diskusijose, kūrybinėse dirbtuvėse su užsienio ir vietos kuratoriais, menininkais, tyrėjais, skatinami tapti Rupert programų mentorais ir veiklų iniciatoriais. Rupert rezidencija įsikūrusi vaizdingame Valakampių rajone, arti miesto kultūrinio centro, prie pat Neries upės bei paplūdimio, apsupta laukų ir miško.

[rupert.lt/lt/about-residency-program/](http://rupert.lt/lt/about-residency-program/)

# Šiuolaikinio šokio studijos užsienyje

**Ar reikia mokyklos ar universiteto, kad taptum šiuolaikinio šokio šokėju? Taip ir ne. Studijų metu suteikiamos galimybės techniniam kūno parengimui, supažindinama su skirtingomis šokio stilistikomis, dažnai suteikiamos platesnės įvairių disciplinų teorinės žinios. Kita vertus, daugybė asmenų tampa šiuolaikinio šokio šokėjais tiesiog dirbdami su choreografais, kuriais žavisi.**

Ar reikia studijų, kad taptum šiuolaikinio šokio choreografu? Didžioji dalis išvardintų užsienio mokymo institucijų turi atskiras choreografijos programas arba atskirus choreografijų kursus šokio studijų programose. Istorija rodo, jos didžioji dalis šiuolaikinio šokio choreografų niekada nestudijavo choreografijos – jie mokėsi ją kurdami. Galima ilgai diskutuoti, ar šokėjo arba choreografo talentas yra tik įgimtas, o gal ir įgyjamas. Aišku, kad mokyklos ir universitetai gali suteikti papildomų kūrybinių įgūdžių ir sukurti choreografų tobulėjimui palankią aplinką, tačiau kiekvieno žmogaus kelias yra unikalus.

## **P.A.R.T.S (Performing Arts Research and Training Studios)**

P.A.R.T.S. mokykloje yra dviejų tipų studijos: trejų metų bakalauro programa, orientuota į techninį šiuolaikinio šokio menininko paruošimą, ir dvejų metų magistro programa, leidžianti gilintis į savo kūrybinį kelią. Mokymosi programa sudaryta seminarų principu, nes visi pedagogai dirba kaip laisvai samdomi darbuotojai atskiriems kursams, tad kiekvienų metų programa bus skirtinga. Didelis dėmesys skiriamas ir teorinėms paskaitoms filosofijos, sociologijos, meno istorijos, vadybos bei kitomis temomis.

**Briuselis, Belgija**  
[www.parts.be](http://www.parts.be)

**„Jeigu nori būti stiprus techniškai šokėjas, rekomenduoju mokytis kur nors kitur, jeigu šiuolaikinis šokis tau lyg požiūris į pasaulį – stok čia!“**

Jonas Gineika  
(P.A.R.T.S., 2019 metų laida)

## **Amsterdam University of the Arts, Academy of Theatre and Dance**

Nuo 1975 m. mokykla veikia kaip postmoderniojo šokio pradininkė. Amsterdamo universitete galima rinktis iš šių bakalauro programų: praplėsto šiuolaikinio šokio (kurį sudaro urbanistinio šiuolaikinio šokio ir modernaus šokio programos), choreografijos, šokio pedagogikos. Taip pat – choreografijos magistro.

**Amsterdamas, Nyderlandai**  
[atd.ahk.nl/en/dance-programmes](http://atd.ahk.nl/en/dance-programmes)

## **ArtEZ University of the Arts, Academy of Theatre & Dance**

ArtEZ menų universitetas yra vienas didžiausių Nyderlanduose, išsidėstęs trijuose miestuose. ArtEZ šokio ir teatro akademija kviečia studijuoti ketverių metų šokio bakalauro programą anglų kalba Arnhem mieste, Nyderlanduose. Studentai mokomi tiek šokėjams, tiek choreografams reikalingų technikų ir įgūdžių.

**Arnhemas, Nyderlandai**  
[www.artez.nl/en/course/dance](http://www.artez.nl/en/course/dance)

## **Codarts Rotterdam University of the Arts**

Universitete galima rinktis ketverių metų šokio programą anglų kalba, skirtą šokėjų ir choreografų paruošimui. Programoje akcentuojamas įvairiapusių šokio įgūdžių ugdymas, dėstomos įvairios modernaus, šiuolaikinio šokio technikos, suteikiami stiprūs baletu pagrindai bei galimybės dirbti su žymiais Nyderlandų choreografais. Trečiais studijų metais studentai kaip atlikėjai dalyvauja ture, apimančiame apie 30 šokio pasirodymų. Kas dveji metai renkamos menų terapijos (kurioje daug dėmesio skiriama šokio terapijai) bei choreografijos magistrų grupės.

**Roterdamas, Nyderlandai**  
[www.codarts.nl](http://www.codarts.nl)

„Universitetas  
taip pat glaudžiai  
bendradarbiauja su  
dauguma Europos trupių,  
todėl studijuojant galima  
užmegzti gerų kontaktų.“

Lukas Karvelis  
(Codarts Rotterdam University of the Arts, 2019 metų laida)

## **SEAD – Salzburg Experimental Academy of Dance**

SEAD šokio bakalauro ketverių metų programa susideda iš šešių 4–6 savaičių trukmės periodų kasmet. Dėstomas šiuolaikinis šokis, baletas, joga ir kitos kūno praktikos. Pamokas papildo rengiami choreografijos, improvizacijos, įvairūs teoriniai seminarai ir pasirodymų repeticijos. Po pirmųjų dvejų metų programa dalijama į dvi atšakas: viena orientuota į choreografų, kita – į šokio atlikėjų ruošimą. SEAD taip pat kviečia studijuoti dviejose magistrų programose. I.C.E. – International Choreographic Exchange vienerių metų programa, kurioje sudarytos sąlygos kurti, dirbti choreografo asistentu bei rašyti baigiamąjį darbą. Antra magistro programa – tai pusantrų metų trunkantis šokėjo darbas BODHI PROJECT šokio trupėje. Akademija taip pat siūlo vienerių metų intensyvią FIRE programą, po kurios galima stoti į pirmus ar aukštesnius bakalauro kursus.

**Zalcburgas, Austria**  
[www.sead.at](http://www.sead.at)

## **London Contemporary Dance School**

Didžioji programos dalis grįsta tradiciniais šiuolaikinio šokio stiliais, daug dėmesio skiriama šokimo įgūdžiams. Mokykla yra tame pačiame pastate kaip ir garsusis The Place teatras.

**Londonas, Jungtinė  
Karalystė**  
[www.theplace.org.uk/lcds](http://www.theplace.org.uk/lcds)

## **Folkwang University of the Arts**

Tai – mokykla su ilga (vokiečių) šiuolaikinio šokio tradicija. Parengiamoji programos dalis yra gana tradicinė, artima baletui. Seminarus veda kviestiniai choreografai. Studijos vyksta vokiečių kalba.

**Esenas, Vokietija**  
[www.folkwang-uni.de](http://www.folkwang-uni.de)

## **Frankfurt University of Music and Performing Arts, Department of Contemporary and Classical Dance**

Bakalauro programoje jungiami klasikinio ir šiuolaikinio šokio stiliai bei improvizacija. Programą kuruoja vienas iš kontaktinės improvizacijos pradininkų Vokietijoje Dieteris Heitkampas. Labai svarbi programos dalis – šokėjo, atlikėjo patirties kaupimas.

**Frankfurtas, Vokietija**  
[www.hfmdk-frankfurt.info](http://www.hfmdk-frankfurt.info)

## **CNDC (Centre National de Danse Contemporaine)**

Ši šiuolaikinio šokio mokykla (École Supérieure de Danse Contemporaine) yra sudėtinė Nacionalinio šiuolaikinio šokio centro dalis. Mokykla siūlo trejų metų šokio programą. Studijos vyksta prancūzų kalba.

**Anžė, Prancūzija**  
[www.cndc.fr](http://www.cndc.fr)

Dar keletas mokyklų ir universitetų, siūlančių tarptautines šiuolaikinio šokio studijas:

## **The University of the Arts Helsinki**

**Helsinkis, Suomija**  
[www.uniarts.fi](http://www.uniarts.fi)

## **The Danish National School of Performing Arts**

**Kopenhaga, Danija**  
[www.ddsks.dk](http://www.ddsks.dk)

## **Fontys University, Tilburg Dance Academy**

Turi choreografijos magistro dalines studijas, rengiamas kartu su Codarts Rotterdam University of the Arts. Taip pat turi cirko bakalauro programą.

**Tilburgas, Nyderlandai**  
[www.fontys.edu](http://www.fontys.edu)



## **Escola Superior de Dança**

Lisabona, Portugalia  
[www.esd.ipl.pt](http://www.esd.ipl.pt)

## **Falmouth University, Academy of Music and Theatre Arts**

Falmouth and Penryn,  
Jungtinė Karalystė  
[www.falmouth.ac.uk](http://www.falmouth.ac.uk)

## **Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance**

Londonas, Jungtinė  
karalystė  
[www.trinitylaban.ac.uk](http://www.trinitylaban.ac.uk)

## **Stockholm University of the Arts**

Stokholmas, Švedija  
[www.uniarts.se](http://www.uniarts.se)

## **The Juilliard School**

Niujorkas, Jungtinės  
Amerikos Valstijos  
[www.juilliard.edu](http://www.juilliard.edu)

## **Norwegian Theatre Academy, Østfold University College**

Halden, Norvegija,  
[www.hiof.no](http://www.hiof.no)

## **Oslo National Academy of the Arts, The Academy of Dance**

Oslas, Norvegija  
[www.khio.no](http://www.khio.no)

## **Conservatoire National Supérieur Musique et Danse de Lyon**

Lionas, Prancūzija  
[www.cnsmd-lyon.fr](http://www.cnsmd-lyon.fr)

## **Rambert School of Ballet and Contemporary Dance**

Londonas, Didžioji  
Britanija  
[www.rambertschool.org.uk](http://www.rambertschool.org.uk)

# Šiuolaikinio cirko studijos

Universitetinio lygio diplomus suteikiančių šiuolaikinio cirko studijų pasaulyje yra daug mažiau nei šiuolaikinio šokio, tad čia pateikiame diplomus suteikiančias ir nesuteikiančias mokymo įstaigas.

## Codarts Rotterdam University of the Arts

Roterdamas, Nyderlandai  
[www.codarts.nl](http://www.codarts.nl)

## SaSak - Salpaus Further Education

Lahti, Suomija  
[www.salpaus.fi](http://www.salpaus.fi)

## Stockholm University of the Arts (ankstesnis pavadinimas DOCH, School of Dance and Circus)

Stokholmas, Švedija  
[www.uniarts.se](http://www.uniarts.se)

## La Central Del Circ

Barselona, Ispanija  
[www.lacentraldelcirc.cat](http://www.lacentraldelcirc.cat)

## The Toulouse- Occitanie circus arts graduate school (Ésacto'Lido)

Tulūza, Prancūzija  
<http://circolido.fr/>

## FLIC Scuola di Circo - FLIC Circus school

Turinas, Italija  
[www.flicscuolacirco.it](http://www.flicscuolacirco.it)

## Fontys University, Academy of Circus and Performance Art

Tilburgas, Nyderlandai  
[www.fontys.edu](http://www.fontys.edu)

Šiuolaikinio cirko technikų bei kūrimo žinių galima semtis ir užsienio rezidencijų centruose:

- Managen

Tinklas siūlo kasdienes treniruotes profesionalams Stokholme, Malmö, Norrköping, Sundsvall miestuose, Švedijoje.

<https://manegen.org/en/>

# Šokio kūrybinis procesas ir rezultatas

Dr. Birutė Banevičiūtė

„Tapsiu žinomu. Sukursiu tai, ko niekas dar nėra sukūręs. Šios temos dar niekas šokyje nenaudojo. Man neįdomu, ką kiti sukūrė, todėl nežiūriu. Būsiu pirmasis“. O kokie motyvai jus skatina kurti šoki? Ar išvis keliate tokį klausimą – kodėl aš kuriu? Ar mąstote, kodėl kiti turėtų žiūrėti, ką jūs sukūrėte? Ir dar mokėti už tai pinigų.

## Šoku ir galvoju, kad galiu kurti

Ar būna, kad šokate ir jaučiate, jog nepakanka to, ką siūlo choreografas? Ar norisi savaip atlikti kito sukurtą choreografiją, ką nors pakeisti, pridėti savo judesių? Ar klausiate savęs, kodėl kyla toks noras, kodėl jums neužtenka tik šokti ir būti puikiu atlikėju? Kartais atrodo, kad esate prikaupę daug šokio patirties ir galite patys sukurti šokio kompoziciją ar net spektaklį. Kodėl kartais toks galvojimas nuveda ne tuo keliu ir ne prie to rezultato, kurio tikėtės? Kodėl, sukūrę vieną puikią kompoziciją ar spektaklį, dauguma šokėjų daugiau nebekuria arba kuria nebe tokius įdomius ir originalius kūrinis?

## Kūryba – tai žinios

Šokio kūrybai neužtenka vien intuicijos, pojūčių, jausmų, žingsnių ir judesių. Meninė kūryba apskritai – ne tik emocinė, bet ir intelektualinė veikla, kuriai reikia įvairių žinių. Tai dar XX a. viduryje įrodė meno filosofai ir psichologai Nelsonas Goodmanas, Howardas Gardneris ir kt. Verta pasiskaityti. Jie teigia, kad šokis, kaip ir kiti menai, tai – simbolių sistema, t. y. neverbalinė kalba, kuriai suprasti ir vartoti reikia tam tikrų kompetencijų. Jei šokėjas

veda vien emocijos ir prikauptas judesių багаžas, kaip paskata šokio kūrybai, to užtenka vienam ar dviem kūriniam. Jei norite sukurti daugiau nei vieną kompoziciją, reikia žinių – komponavimo principų, šokio elementų (erdvės, laiko, energijos) raiškos ir jos variantų, dinamikos kūrimo, dramaturginės struktūros, santykio su muzika ir t. t. Intuityviai tokių dalykų negali žinoti, todėl jų reikia mokytis. Kai kas sako, kad kūrybos neįmanoma išmokyti ir išmokti, kad žmogus turi būti gimęs kūrybai, t. y. turėti įgimtą talentą. Tai nėra tiesa. Kūrybos galima ir reikia mokytis. Aišku, nebūtinai formaliose švietimo institucijose. To galima išmokti savarankiškai, studijuojant literatūrą, analizuojant kitų choreografų, ypač žymių, darbus. O labiausiai – keliant klausimus sau: ką darau, kodėl, kaip ir kam to reikia.

## Nuo ko pradėti?

„Kai girdžiu muziką, matau judesius. Aš pradėdau nuo muzikos. Pagal šią muziką man norisi šokti“. Tai gali bet kuris žmogus. Net ne šokėjas. Tam nereikia žinių ar supratimo. Diskotekose, gimtadienio šventėse visi šoka, kaip kas nori ar moka. Tai spontaniška saviraiška, o ne šokio kūryba. Kodėl? Šokis, kaip ir kiti menai, atlieka įvairias funkcijas žmogaus gyvenime: religinę-ritualinę, pramoginę-socialinę, simbolinę-komunikacinę. Pramoginė-socialinė funkcija atsiskleidžia tada, kai girdėdami mums patinkančią muziką, norime judėti, šokti, siekdami atsipalaiduoti, susipažinti, patikti, sužavėti būsimą partnerį ir pan. Tokiose situacijose natūraliai improvizuojame, t. y. šokame kaip mokame ar kaip jaučiame, negalvodami, ar kitiems įdomu ir prasminga į mus šokančius žiūrėti. Negalvojame, ką supranta į mus žiūrintieji, nes neturime tokio tikslo. Simbolinė-komunikacinė šokio funkcija siejama su sceniniu šokiu, kai siekiama tikslo perduoti estetinę žinių kitiems. Tai reiškia, kad siekiame ne patikti ar atsipalaiduoti, o perteikti kitiems savo požiūrį į literatūros kūrinį, socialinę problemą, žmogaus egzistencijos klausimus ar kitas idėjas. Siekiame sukurti naujas prasmes, išreikštas šokio kalba. Todėl šokio kūrybą reiktų pradėti nuo apmąstymų, kokią žinutę norite perteikti kitiems, ką norite pasakyti savo kūryba. O svarbiausia – atsakyti sau į klausimą, kodėl kitiems turėtų būti svarbu pamatyti jūsų požiūrį ar suprasti jūsų žinutę.

## Nuspręsti, pasirinkti ar pajauti?

Kai nuspręsite, ką ir kodėl norite kitiems pasakyti savo kūrinium, reikės pasirinkti, kaip tai darysite. Galite pradėti nuo muzikos, kuri būtų jūsų idėjos perteikimo pagrindas, paieškų. Tačiau šiuo atveju kyla pavojus iliustruoti muziką judesiais. Iš vienos pusės tai yra saugu, ypač pradedantiems kurti, nes muzikos kūrinys pats savaime turi struktūrą, prie kurios jūs taikotės, bet nekuriate struktūros patys. Žvelgiant iš kitos pusės, tai gana rizikinga, nes galite „nepatempti“ muzikos svorio, ypač jei kūrinys žinomas ir statytas žymių choreografų. Tad tikriausiai neverta

pradėti nuo Moriso Ravelio „Bolero“ ir manyti, kad galėsite pasakyti daugiau nei Morisas Bežaras ar Roland Petit. Galite pradėti nuo judesiu paieškos, kurie taptų jūsų idėjos raiškos pagrindu. Tačiau šiuo atveju kyla pavojus iliustruoti mintis judesiais ir taip nuklysti į imitavimo lankas, kur imsitė tirtėti visu kūnu norėdami parodyti baimę ar greitai bėgiosite ratu siekdami perteikti nevirtį. Kita vertus, yra rizika, kad sudėsite visus judesius, kuriuos mokate, tik kita tvarka nei kiti choreografai ir perpildysite kūrinį abstrakčios choreografijos, kurios tikslas bus aiškus tik jums patiems. Galite pradėti nuo tyrimo, kurio rezultatai padėtų rasti jūsų idėjos raiškos priemones. Šiuo atveju tikėtina, kad imsitė stebėti, analizuoti kitų choreografų kūrinius ir netyčia susidursite su plagiovimo rizika. Tačiau, jei nesidomėsite, ką kiti iki jūsų yra sukūrę, imsitė išradinėti dviratį ir būsite n-tasis, pripildęs sceną kėdžių, kibirų, vandens, smėlio, plunksnų, ekranų, batų, obuolių ir kitų vaisių. Arba landžiosite tarp medžių apsibarstę samanomis ir didžiuositės, kaip originaliai jūs viską sumąstėte. Deja, daugiau mačiusiems jūsų atradimai gali sukelti juoką arba nusivylimą, kad jaunimas nieko naujo nesugalvoja. Neabejotinai tie atradimai yra svarbūs jums ir nauji jūsų patirties atžvilgiu. Bet reiktų savęs paklausti, kodėl kiti turėtų žiūrėti jūsų kūrybinius bandymus. Ir dar mokėti už tai pinigų. Kita vertus, jei neviešinsite savo kūrybos, nesužinosite, ko ji verta ir kuria kryptimi jums toliau judėti. Todėl gal reiktų pradėti nuo proceso parodymo ir aptarimo su kolegomis ar draugais artimame rate.

## Kūrėjo etika

Bandant atsakyti į išvardintus klausimus, gali apimti nevirtis. Tai ką daryti? Kaip kurti, kad sukurtumėte ką nors naujo, reikšmingo, originalaus, įsimenančio ir verto sumokėtų už bilietą pinigų? Atsakymas gali būti paprastas – vadovautis kūrėjo etika ir būti sąžiningam, mokytis ir domėtis, tyrinėti ir kaupti, analizuoti ir įsivertinti, nusivilti ir pradėti iš pradžių. Kurti, nes negalite nekurti. Kaip sakoma, jei gali nedainuoti, nedainuok. Jei galite nekurti, nekurkite. Būkite puikus, išraiškingas šokėjas, pasižymintis savita jums patikėtos choreografijos interpretacija. Tai ir bus jūsų interpretacinė kūryba. Kiekvienas choreografas svajoja apie tokį intelektualų ir kūrybingą šokėją. Tačiau, jei negalite nekurti ir jaučiate, kad turite minčių daugiau nei vienam kūriniui, bandykite, nerkite į nežinomybės vandenyną ir tikėkite, kad išplauksite. Sėkmingai išplaukti galėsite tik atsakingai derindami tyrimą, judesiu ir muzikos paieškas, savo idėjas ir kitų perspektyvas, šokio komponavimo žinias ir šokio elementų raiškos gebėjimus, pojūčius ir intuciją, intelektą ir emocijas. Apgalvokite, ką matys ir supras žiūrovas ir ką jam norite pasakyti. Sąžiningumas prieš save ir žiūrovą – pagrindinis jūsų kūrybinio proceso matas.

## Auksinis scenos kryžius ir kitos nelaimės

Kūrybos įsivertinimas ir įvertinimas, t. y. sėkmių ir nesėkmių analizė bei kūrinio lygio nustatymas, yra būtini procesai kiekvieno kūrėjo veikloje. Dažnas menininkas, analizuodamas savo kūrybą, yra linkęs pernelyg save kritikuoti ir menkinti, todėl objektyvaus asmeninės kūrybinės veiklos vertinimo reikia mokytis. Šiais laikais vyksta nemažai seminarų, kuriuose pateikiami šokio kūrinių vertinimo kriterijai ir paaiškinami jų taikymo principai. Ir nors daugelis sako, kad savo kūrybą vertinti sunku, vis dėlto tai daug lengviau, nei priimti kitų vertinimus. Jie gali atnešti ne tik džiaugsmą, bet ir skausmą, nusivylimą ar pyktį. Teigiami įvertinimai, žinoma, teikia pasitenkinimą ir skatina kurti toliau. Tačiau prideda atsakomybės ir įtampos, nes norisi sukurti dar geresnį kūrinį. Kita vertus, jei pasitenkinimą savo kūryba atneša kitų teigiama nuomonė, vadinasi, kuriate, kad ką nors gautumėte – pripažinimą, premiją, medalį ar kitą „saldainį“. Jei nusiviliate ar supykstate, kai kitų nuomonė yra neigiama, vadinasi, kuriate, kad kam nors ką nors įrodytumėte ir vėl gautumėte tą patį apdovanojimo „saldainį“. Abiem atvejais tai ne pačios tinkamiausios priežastys kūrybai, nes esate vedami išorinės motyvacijos. Pavojinga, nes vieną dieną gali nebeužtekti veiksnių iš išorės, skatinančių veikti. Alkoholis, narkotikai, azartiniai žaidimai gali tapti būdu panirti į apgaulingą tikrovę ar pabėgti nuo išgyvenamų emocijų. Depresija ir savižudybės – dažni atvejai menininkų pasaulyje. Kad to išvengtumėte, reiktų nuolat apmąstyti ir stengtis suvokti kylančias emocijas, susijusias su jūsų kūrybos vertinimu. Verta savęs paklausti, kodėl supykote ar nusivylėte, kai jūsų kūrinys buvo įvertintas neigiamai? Ar jūsų emocijų lygis priklausė nuo to, kas neigiamai įvertino – pripažintas teatrologas ar giminaitis, kolega ar draugas? Suprantama, jog pripažinimas ir įvertinimas yra reikšmingi menininkų profesinei karjerai, ypač jos pradžioje, kai reikia susikurti sau „vardą“. Nuo to priklauso jūsų kūrybos paklausa, o tuo pačiu – ir piniginis atlygis. Tačiau pirminė ir teisingiausia paskata kūrybai turėtų būti vidinis noras pažinti ir suvokti tikrovę, atrasti ką nors naujo savo paties ar šokio pasaulio atžvilgiu, komunikuoti per šokį su kitais, galvojant apie susikalbėjimą, o ne apdovanojimus. Visa kita ateis su laiku ir jūsų sąžiningu, kruopščiu ir nuoširdžiu kūrybiniu darbu.

# Edukacinė stipendija

Loreta Vaskova

## Kas tai yra?

Tai – Lietuvos kultūros tarybos programa, kurioje stipendijomis (iki 3600 Eur) skatinama įvairių sričių menininkų (ypač nuo 18 iki 35 m.) edukacinė veikla. Programa paraiškas priima tris kartus per metus, o tikslesnę informaciją dėl priėmimo datų galima rasti svetainės [www.ltkk.lt/](http://www.ltkk.lt/) skiltyje „Stipendijos“.

## Kokią veiklą galima siūlyti?

Edukacinė veikla gali būti labai įvairi. Pavyzdžiui, dalyvavimas kūrybinėse dirbtuvėse, pranešimo skaitymas konferencijoje, lankymasis tarptautiniame meno festivalyje, praktika arba asistavimas žymiam menininkui ir t. t. Bet koku atveju tai – veikla, susijusi su menininko mokymusi, profesiniu tobulėjimu arba gilinimusi į kurį nors specifinį meno srities reiškinį.

## Ką reikėtų padaryti, kad pretenduotum į edukacinę stipendiją?

- 1)** Susirasti edukacinę veiklą ir gauti oficialų kvietimą<sup>1</sup>;
- 2)** prieš pildant paraišką siūloma atsižvelgti į LKT svetainės skiltyje „Stipendijos“ nurodytus programos prioritetus, kuriais rašant galima vadovautis;
- 3)** užpildyti paraiškos formą (yra LKT svetainėje) ir pateikti visus reikiamus dokumentus;
- 4)** laukti rezultatų, kurie skelbiami LKT tinklalapyje po ekspertų įvertinimo. Vėliau su edukacinių stipendijų programos laimėtojais sudaromos sutartys;
- 5)** gauti oficialų raštą arba kitokią medžiagą, kuri pagrįstų jūsų dalyvavimą veikloje;
- 6)** pristatyti raštą, veiklos rezultatus ir ataskaitą į LKT.

<sup>1</sup> Pavyzdžiui, edukacinės dirbtuvės gali būti mokamos, todėl kvietimo neįmanoma prisegti, bet galima tokią informaciją nurodyti paraiškoje. Galimos įvairios išimties pagal situaciją, bet jos turi būti pagrįstos.

**SVARBU!**

Kilus klausimams arba neaiškumams, rekomenduojama susisiekti su savo meno srities koordinatoriumi iš LKT ir juos užduoti.

## **Dėl ko menininkui, įgijusiam aukštojo mokslo diplomą, reikalinga edukacinė stipendija?**

Visų pirma, tai priklauso nuo kiekvieno asmeniškai, juk gali užtekti universitetinių žinių ir įgūdžių kūrybai. Tačiau universitetas – tik viena iš galimybių, o tobulėti, gilinti specifines žinias, plėsti akiratį ar išmokti naujų dalykų galima ir įsisavinus edukacinę stipendiją. Toks nuolatinis mokymasis gali iš dalies prisidėti prie geresnės karjeros, kuri reiškia „(ital. *carriera*) bėgimą, gyvenimo trajektoriją, veiklą. Arba (pranc. *carriere*) tai – veiklos dirva, sritis. Šis žodis turi sąsają su žodžiu „karjeras“ (pranc. *carriere*) – akmenų skaldykla, vieta, kur kasamos naudingos iškasenos“<sup>2</sup>. Taigi tinkamai pasirinkta edukacinės stipendijos veikla gali būti ne tik paprastos iškasenos, bet ir taurieji metalai, kurie suteikia naudingos patirties, papuošia menininko gyvenimo aprašymą. Įvairios kokybiškos stažuotės ar kūrybinės dirbtuvės – savotiškas simbolinis menininko kapitalas, kuris žymi „įvairių prasmų, vardų bei laipsnių produkavimą, nominacijų teikimo galią. Simbolinį kapitalą kuria įvairios institucijos bei organizacijos, teikiančios svarbias nominacijas, laureato titulus, diplomus ir kitokias kultūrinio dominavimo regalijas. Kultūrinės kovos lauke, pasitelkiant kultūrinį ar simbolinį kapitalą, siekiama įgyti kuo daugiau galios“<sup>3</sup>. Be to, XXI a. viena iš svarbiausių žmogaus kompetencijų laikomas įgūdis mokytis visą gyvenimą. Ją 2000 m. Europos Komisija įteisino politiniu lygmeniu, išleisdama dokumentą „Mokymosi visą gyvenimą memorandumas“. Taigi gyvename laikotarpiu, kai sparčiai keičiasi daugelis dalykų, todėl mokymosi visą gyvenimą idėja yra aktuali ir menininkui.

<sup>2</sup> Tarptautinių žodžių žodynas, antra pataisyta laida, Vilnius: Alma littera, 2003, p. 375.

<sup>3</sup> Adomas Makarevičius. „Meno lauko“ meno sociologija ir dabartinio tapytojo kūrybos visuomeninio sąlygotumo problema. Magistro baigiamasis darbas, Vilnius: 2014, p. 12.



## Sėkmingų edukacinių stipendijų pavyzdžiai

„Mano naudingiausia edukacinė stipendija buvo stažuotė į „Och-teatr“ Varšuvoje. Teatre asistavau režisieriui ir dramaturgui Ivanui Vyrupajevui. Turėjau išskirtinę galimybę iš labai arti stebėti kūrėjų pasirošimą, repeticijų eigą ir darbo metodą. Asmeniškai prisidėjau prie spektaklio pastatymo rinkdamas ir adaptuodamas informaciją, daug kalbėjausi ir konsultavausi su aktoriais ir režisieriumi. Taip įgavau daug teorinių ir praktinių žinių, pamačiau, kaip I. Vyrupajevas dirba bei komunikuoja su skirtingais spektaklyje dirbančiais žmonėmis. Po stažuotės įgavau aiškų suvokimą, kaip nuo paruošiamojo etapo išvystyti ir sukurti spektaklį.“

Režisierius ir aktorius  
Artiom Rybakov

„Galimybe pretenduoti į LKT edukacinę stipendiją pasinaudojau 6 kartus. Skirtas finansavimas leido keliauti, pažinti dominantią operos teatro lauką, jo tarptautinį kontekstą, kelti kvalifikaciją, megzti naujus ryšius, atrasti idomių partnerių, kūrėjų, plėsti akiratį, skleisti žinią apie Lietuvos šiuolaikinės operos kultūrą ir joje vykstančius procesus. Kad suprasčiau šių kelionių

svarbą, tereikia pabandyti išsivaizduoti, kas būtų, jei kurios nors iš jų nebūtų: neįvyktų lemtingi atradimai, sprendimai, subyrėtų įvykių, leidusių man atsirasti ten, kur esu šiandien, grandinė. LKT edukacinė stipendija būdavo reikšminga finansinė atrama, leisdavusi realizuoti sumanymus. Suprantama, iki to reikėdavo nemažai nuveikti ir ieškoti idomiausių, aktualiausių kontekstų. Kryptingas tobulinimasis, ieškojimas ir dalyvavimas atrankose yra be galo svarbu.

Tokių kelionių highlight'ais įvardinčiau dalyvavimą Watermillio centro vasaros programoje (dviejų mėnesių darbą ir gyvenimą režisieriaus Roberto Wilsono rezidencijoje Long Ailende (JAV); tarptautinių tinklų „Opera Europa“ ir „Opera America“ operos lyderių programose Balatonfiurede (Vengrija), San Franciske ir Niujorke (JAV); lankymąsi šiuolaikinės operos festivaliuose Niujorke ir Roterdame; dalyvavimą muzikos industrijos mugėse „Midem“ (Kanai, Prancūzija) ir „Classical: NEXT“ (Roterdamas, Nyderlandai), naujų darbų forume (Niujorkas, JAV) bei Europos festivalių organizatorių ateljė (Liubliana, Slovėnija).“

Prodiuserė, „Operomanijos“ ir šiuolaikinės operos festivalio NOA vadovė Ana Ablamonova

# Individuali stipendija

## Kas tai yra?

Tai – taip pat Lietuvos kultūros tarybos programa, tačiau ji skirta menininkų kūrybinėms iniciatyvoms skatinti. Programa suteikia stipendiją meninei veiklai vykdyti tam tikram laikotarpiui (nuo mėnesio iki 2 metų). Individuali stipendija mokama kas mėnesį (1 mėn. stipendijos dydis – 600 eurų). Programa skelbia konkursą vieną kartą per metus (visa informacija ten pat – [www.ltkk.lt/](http://www.ltkk.lt/) svetainėje, skiltyje „Stipendijos“).

**SVARBU!** Pretenduoti vėl gauti šią stipendiją galima tik tuomet, kai nuo pirmosios yra praėję vieneri metai.

## Kokią meninę veiklą galima teikti individualių stipendijų programai?

LKT svetainėje nurodyta, jog programa skirta menininkų raiškai. Taigi veiklos pobūdis gali būti labai platus. Pavyzdžiui, scenos menų kritikas gali teikti paraišką straipsnių ciklui, teatro režisierius – inscenizacijai, šokėjas – naujai choreografijai, menotyrininkas – monografijos medžiagai rinkti ir t. t. Tačiau siūloma atkreipti dėmesį, ar veikla turi aiškų ir apčiuopiamą rezultatą, ir tik tokią veiklą teikti programai.

## Ką reikėtų daryti, kad pretenduotum į individualią stipendiją?

1) Sugalvoti meninę veiklą ir išvystyti jos idėją; 2) užpildyti paraiškos formą taisyklinga lietuvių kalba, o idėjos aktualumą, reikšmingumą kontekste, meninę vertę ir rezultatą pagrįsti svariais argumentais; 3) būtinai prisegti visus paraiškoje nurodytus dokumentus arba pridėti suteikiančių veiklai pagrindo (pvz., bendradarbiavimo raštai ir kt.); 4) laukti rezultatų, kurie skelbiami LKT tinklalapyje (su programos laimėtojų sudaromos sutartys); 5) dokumentuoti individualios stipendijos veiklą ir dokumentus su užpildyta ataskaita pristatyti į LKT.

## Praktiniai patarimai, kaip pildyti edukacinės ir individualios stipendijos paraiškas

Gyvenimo aprašymas (CV) yra jūsų vizitinė kortelė, todėl tapkite savo kūrybos archyvarais. Fiksuokite veiklas, kuriose dalyvaujate, ką sukuriate, prie kokių kūrybinių projektų arba organizacijų prisijungiate. Pravartu rinkti nuotraukas, vaizdo įrašus, profesionalių kritikų atsiliepimus ir kt. Gyvenimo aprašymą atnaujinti reiktų nuolat, tada teikiant paraišką to nereikės padaryti per vieną dieną.

Atkreipkite dėmesį, jog edukacinėje paraiškoje prašoma pateikti „ankstesnės kūrybinės veiklos rezultatus pristatančią medžiagą“. Tai – laisvos formos kūrybos pristatymas. Jame, kitaip nei gyvenimo aprašyme, galima pridėti nuotraukų, recenzijų ištraukų arba meno darbų aprašymų.

Prieš rašydami paraišką individualiai stipendijai, išvystykite idėją. Padaryti tai galima dalyvaujant įvairiose kūrybinėse dirbtuvėse arba pasitelkiant pratimus. Vienas iš paprasčiausių pavyzdžių – susiraskite žmogų ir pasakokite idėją. Paprašykite, kad jis būtų ekspertas ir užduotų jums klausimų bei papasakotų, ko trūko, kas neaišku arba kaip būtų galima papildyti idėją.

Nors kartais norisi neapsiriboti savo kūrybos sritimi ir sukurti ką nors nauja, prieš teikiant individualią ne savo srities paraišką, siūloma nepamiršti, jog varžysitės su geriausiais tos srities menininkais.

Dažnai kyla klausimas, kaip pildyti išlaidų lentelę. Dienpinigius ir viešbučio išlaidas galima apskaičiuoti pagal LR Vyriausybės reglamentuotą dokumentą „Dėl dienpinigių ir gyvenamojo ploto nuomos normų vykstantiems į užsienio komandiruotes“ (galima rasti internete).

Paraiškas siūloma rašyti oficialia kalba ir vadovautis stipendijos gairėmis (aktualumas, meninė vertė, prioritetai ir t. t.).

## Iš pirmų lūpų

„Įvairiausių mokymų pasaulyje vyksta labai daug. Todėl rinkitės tokius, kurie užtikrintų aukštą kokybę ir suteiktų galimybę tobulėti. Atkreipkite dėmesį ne tik į kursų pavadinimą, bet ir dėstytojų kompetencijas. Kitas svarbus dalykas – po mokymų gauti dalyvavimą patvirtinančius dokumentus. Jie gali praversti ne tik pildant ataskaitą, bet ir teikiant kitas paraiškas.“

Aktorė ir režisierė  
Virginija Kuklytė

„Pasistenkite galvoti šiek tiek toliau, nei konkreti rezidencija, kelionė, paraiška. Bandykite strateguoti ateitį – galvoti, kokių patirčių reikia, kokie kontekstai galėtų būti įdomūs, įkvepiantys, auginantys. Laikantis pasirinktos krypties svarbu nesikartoti, ieškoti naujų patirčių ir dar nepažintų kontekstų.“

Prodiuserė, „Operomanijos“ ir šiuolaikinės operos festivalio NOA vadovė Ana Ablamonova

„Viskas labai paprasta. Rašydama stengiuosi kuo mažiau filosofuoti ir kuo konkrečiau išvardinti, kokie yra tikslai, ką veiksiu, kodėl man būtent to reikia, kuo tai (ko išmoksiu) yra inovatyvu ir nepažinta Lietuvai ar man pačiai.“

Scenos menų kritikė  
Aušra Kaminskaitė

„Iš didelio rašto neišeikite iš krašto. Pildant paraišką stipendijai, svarbu prisiminti, kad vertintojas yra žmogus, ir jei informacijos bus labai daug ar nekonkrečios, jis tiesiog paskės informacijos lavinoje. Viskas turi būti konkretu, suprantama ir glausta. Geriau mažiau, bet kokybiškiau ir aiškiau.“

Režisierius ir aktorius  
Artiom Rybakov

# Projekto rengimo ABC

Aistė Ulubey

Šis skyrius yra praktinis gidas, padėsiantis užpildyti pirmąją paraišką. Apžvelgsime teigiamo nusiteikimo filosofiją, padėsiančią rengti paraišką, dažniausiai pasitaikančias klaidas, pateiksime 8 paprastus žingsnius, padėsiančius parašyti paraišką. Vis dėlto labiausiai užsiauginti paraiškų rašymo „raumenis“ padės praktika, auganti su kiekvienu projektu, tad svarbiausia – pradėti. Prieš atsakant į klausimą „Kaip parašyti projektą“, apžvelkime keletą dalykų:

- paprastai finansavimui gauti rašomos paraiškos, o projektai gali būti inicijuojami, vykdomi, įgyvendinami, todėl toliau vietoj žodžio „projektas“, vartosime „paraiška“  
- tolesnės rekomendacijos ir patarimai parengti vadovaujantis gerąja praktika ir dažniausiai pasitaikančiomis paraiškos formomis. Jos, žinoma, gali skirtis priklausomai nuo programos ar fondo. Tad kiekvienu atveju atidžiai skaitykite fondo pateikiamas „instrukcijas“.

# Sėkmingos paraiškos rengimo filosofija

## 1. Įtikinti ekspertą

Paraiškos tikslas nėra atpasakoti savo projekto idėją. Tai raštiška komunikacija su ekspertu, kur argumentuojate, kodėl būtent Jūsų projektas turi būti finansuotas. Rašydami paraišką remkitės prielaida, kad ekspertas jūsų organizacijos nežino arba apie ją žino labai nedaug.

Jeigu esate pradedantysis menininkas arba organizacija, neseniai pradėjusi savo veiklą, svarbu parodyti, kad esate patikimi, turite reikiamų kompetencijų bei galimybių įgyvendinti projekto idėją. Ekspertas turi limituotą laiko tarpą perskaityti paraišką ir vienu metu skaito keletą, svarbu rašyti aiškiai ir suprantamai. Nepamirškite, kad paraiška padarys geresnį įspūdį, jei bus tinkamai apipavidalinta, patogi skaityti. Tvarkingai formuokite pasitraipas, naudokite antraštes.

## 2. Pokytis

Kad jūsų projektas būtų vertingas, jis turi sukurti tam tikrą pokytį. Fondas arba programa, skirdami finansavimą, siekia tam tikrų tikslų bei poveikio. Tad paskelbus konkursą projektų finansavimui, įsigilinkite į jo sąlygas bei tikslus. Juos galima rasti konkurso skelbime ir fondo interneto puslapyje. Išsiaiškinę, kokių tikslų tikimasi ir kokiai tikslinei grupei tikimasi sukurti poveikį, galėsite prognozuoti, ar jūsų projekto poveikis prisidės prie pokyčių, kurių programoje siekia finansuotojas.

## 3. Konkurencinga paraiška

Nors jūsų idėja ypatinga, gali būti, kad ekspertas skaitys kelias panašaus pobūdžio paraiškas. Todėl svarbu ne tik turėti gerą idėją, bet idėja ir poveikis turi būti vertingi programai/ fondui, į kurį teikiate paraišką.

Panagrinėkime pavyzdį. Paraiškoje Nr. 1 teigiama, kad tarptautiniai ekspertai ves kūrybines dirbtuves šokėjams Lietuvoje, jose dalyvaus 10 dalyvių, kreipiamasi dėl 6000 eurų finansavimo. Paraiškoje Nr. 2 taip pat kreipiamasi dėl 6000 eurų, tačiau numatoma, jog dalyvaus 30 dalyvių. Kuri paraiška konkurencingesnė?

# Dažniausiai pasitaikančios klaidos:

## 1. Meskaitoma „instrukcijų“

Visuomet verta atidžiai perskaityti fondo/programos kvietimą. Jame yra visa reikalinga informacija, ar tikimasi, kad pareiškėjas įgyvendins konkrečių tikslų? Ar finansuojamos tik tam tikros veiklos? Kokie programos prioritetai? Atidžiai perskaite, „nenuklysite į šoną“. Fondas/programa paprastai prašo užpildyti tam tikrą paraiškos formą bei priedus. Dalyvaudami konkurse, jūs sutinkate su „žaidimo taisyklėmis“, kurios Jums diktuojamos, tad pateikite visą informaciją, kurios finansuotojas prašo konkurso kvietime bei paraiškoje.

## 2. Nepateikiama įrodymų

Būkite atsargūs su sunkiai pagrindžiamomis prielaidomis, tokiomis kaip „Lietuvoje nėra galimybių kurti jauniems menininkams“, „Ši aukštoji institucija nesuteikia reikalingų kompetencijų“. Gali būti, kad ekspertas turės priešingą nuomonę apie jūsų aprašomą problemą, todėl visuomet pravartu remtis tyrimais, straipsniais bei paminėti prielaidą patvirtinantį šaltinį. Tas pats galioja ir aprašant komandos ar dalyvių kompetencijas. Neužtenka parašyti, kad „projekte dalyvaus aukštos meninės kvalifikacijos jaunieji kūrėjai“, turite tai pagrįsti. Aprašydami komandą, nurodykite, ar jie buvo nominuoti apdovanojimams, kokias studijas baigė, kiek metų šoka profesionalioje scenoje ir t. t. Esate jaunas menininkas ir jaudinatės, kad ekspertas gali suabejoti Jūsų kompetencija? Būkite kūrybingas – pateikite autoritetingo menininko rekomendaciją ar priede aprašykite savo meninę poziciją, viziją.

Nebijokite priedų, juk jie tam ir naudojami – siekiant neapkrauti pagrindinio teksto. Daugiau įrodymų, smulkesnę informaciją apie organizaciją, komandos gyvenimo aprašymus ir kitus faktus pateikite prisegdami atskirus dokumentus.

## 3. Nedetalizuojamas biudžetas

Jūsų biudžetas turi būti kiek įmanoma detalesnis. Stenkitės neapvalinti skaičių bei nepamirškite, kad būtina aiškiai atskirti lėšas, kurioms padengti prašote finansavimo, ir tas lėšas, kurias dengiate rėmėjų/partnerių parama.

# Pagrindiniai paraiškos rengimo žingsniai

## 1. Poreikių analizė

Atlikę poreikių analizę, turėsite apsibrėžę projekto aktualumą, problemą ir siekiamą poveikį. Projekto idėją verta pradėti įsivertinant ir analizuojant, kokia bus projekto tikslinė grupė ir kokie jos poreikiai. Sakykime, kad rengsite kūrybines dirbtuves. Tai, kad jums patinka tema ir turinys, nėra tinkamas pagrindas organizuoti dirbtuves. Poreikių analizė turi aptarti, ar dirbtuvių tema/turinys yra aktualūs? Ar Jūsų projektas prisideda prie konkrečios problemos sprendimo. Kodėl tikslinei grupei reikia šių dirbtuvių? Galbūt dirbtuvės prisidėtų prie kompetencijų, kurių trūksta šokio laukui, vystymo, o galbūt pati tikslinė grupė pripažįsta mokymo poreikį? Iš kur jūs tai žinote?

Koks poveikis bus pasiektas ir kaip jis prisidės prie apsibrėžtos problemos sprendimo? Poveikis – tai efektas, pokytis, kurį jūsų projektas sukels dalyviams, organizacijai, auditorijai, partneriams ir kt.

## 2. Partnerių pasirinkimas

Tam, kad jūsų projekto poveikis ir resursai jam įgyvendinti būtų didesni, jums bus reikalingi partneriai. Tai gali būti institucijos, organizacijos ir kiti juridiniai asmenys, su kuriais planuojama bendradarbiauti. Teisingai pasirinktas partneris bus suinteresuotas jūsų kuriamu poveikiu bei prisidės prie projekto įgyvendinimo.

## 3. Konkurso dokumentų analizė

Dar kartą grįžkite prie fondo / programos konkurso kvietimo aprašymo ir atidžiai perskaitykite, kokio poveikio finansuotojai siekia ir kokias veiklas finansuoja. Ar veiklos, kuriomis norite spręsti apibrėžtą problemą, yra tinkamos? Koks yra programos ar fondo tikslas?

## 4. Projekto tikslų, uždavinių, rezultatų formulavimas

Projekto tikslas turėtų atsakyti į klausimą, kokių rezultatų arba poveikio norime pasiekti? Ką jūs tikėtės atlikti panaudodami finansavimą? Formuluojuodami tikslą, pravartu atsižvelgti į bendrąjį programos / fondo tikslą, tačiau jo nekopijuokite! Projekto uždaviniai – tai projekte numatomi žingsniai ir priemonės galutiniam tikslui pasiekti. Nepersistenkite su uždavinių skaičiumi, tačiau formuluodami juos įtraukite visas projekto veiklas. Net neskaičius likusios paraiškos, o tik projekto tikslą ir uždavinius, turi būti aišku, kas, kada ir kur vyks. Projekto rezultatai, t. y. ką konkrečiai pasieksite, turi būti kaip nors išmatuojami, o ne abstraktūs. Visada pravartu nurodyti, kaip vertinsite rezultatus.



## 5. Kalendorinio plano sudarymas

Visi darbai privalo turėti pradžią ir pabaigą. Žinokite, kad projekto vykdymo laikas turi atitikti kvietime nurodytą laikotarpį, apimti ir parengiamuosius darbus bei palikti laiko projekto vertinimui ir ataskaitos rengimui. Projekto veiklų vykdymo laikotarpis prasideda nuo organizacijų darbų, pirkimų (jei aktualu). Rekomenduojama projekto laikotarpį suskirstyti į etapus, tai padės sklandžiai įgyvendinti projektą, o ekspertui – suprasti, kas ir kada vyks.

## 6. Komandos sudarymas ir atsakomybių paskirstymas

Projekto sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių, tačiau būtina užtikrinti, kad savo komandoje turėtumėte tinkamas kompetencijas. Pagalvokite ne tik apie meninę komandą, bet ir apie projekto vadybą. Aprašydami komandą paraiškoje, nurodykite kiekvieno jų atsakomybes.

## 7. Projekto biudžeto sudarymas

Svarbu, kad tai, ką ruošiatės daryti, atitiktų sąmatą, kuri yra suskirstyta į finansavimo eilutes. Kiekvienoje eilutėje turi būti pridedamas pagrindimas. Apgalvokite, kokie bus projekto kaštai (honorarai, apgyvendinimas, viešinimas, kt.), nepamirškite nurodyti kuo tikslesnes sumas. Nepamirškite, kad sumos nurodomos įskaičiuojant mokesčius.

## 8. Paraiškos pildymas, priedų rinkimas

Pildant paraiškos formą, įtraukite jau turimą informaciją. Glaustai aprašykite aktualumą, tikslinę grupę, problemą, kurią spręs jūsų projektas, bei poveikį, kurį kursite. Aprašykite veiklas, kurias vykdysite, kad pasiektumėte savo tikslą ir uždavinius. Tam galima naudoti „Step by step“ metodą, tuomet nepamiršite įsitraukti svarbios informacijos.

Veiklų aprašymas turi būti išsamus ir nekeliantis klausimų ekspertams. Pasitikrinkite, ar nurodėte praktinę informaciją – veiklų vietą, laiką, programą (jei neužtenka vietos paraiškos formoje, programą galite prisegti priede), ar tarp veiklų yra įtrauktas projekto veiklų viešinimo aprašymas (planas). Jeigu projektas tęstinis, nepamirškite, paminėti ankstesnių projektų rezultatų – dalyvių, auditorijos skaičiaus. Kokie bus projekto rezultatai? Jie, kitaip nei poveikis, turi būti konkretūs, išmatuojami, ir, jei įmanoma, išreikšti skaičiais.

Perkelkite informaciją ir į likusias paraiškos dalis, sukelkite priedus. Užpildę paraišką, nepamirškite visko perskaityti „kritišku žvilgsniu“ ir pasitikrinti, ar pateikta informacija yra nuosekli, suprantama.

Sėkmės įgyvendinant kūrybiškus projektus!

# Kūrybinė biografija arba CV

Goda Dapšytė

Kūrybinė biografija, arba CV<sup>4</sup> šokėjams ir choreografams šiais laikais būtina nuolat: patekimui į atrankas, pačioms atrankoms, stojimui į aukštasias mokyklas, dalyvavimui seminaruose ir kūrybinėse dirbtuvėse, įvairioms duomenų bazėms, norint gauti stipendiją ar teikiant projektą finansavimui gauti ir t. t. Trumpai tariant, CV itin svarbus kiekvieno(s) profesinei veiklai.

Tiesą sakant, vertėtų turėti net ne vieną, o keletą CV. Susikūrus vieną bazinį CV su visa įmanoma informacija apie išsilavinimą, kūrybinę ir atlikimo patirtį bei papildoma informacija, vėliau jį galima adaptuoti pagal poreikį. Atsižvelgiant į tai, kam ir koku tikslu siunčiamas CV, jį vertėtų atnaujinti ir koreguoti, akcentuojant tai, kas gali būti svarbiausia norint gauti vaidmenį, stipendiją ar patekti į seminarą. Svarbu, kad CV būtų glaustas, aiškus, be nereikalingų detalių ar pagražinimų. Tie, kurie skaitys jūsų CV, tam paprastai skirs kokias 3 minutes, tad turėkite tai omenyje mėgindami atsirinkti, ką įtraukti, o ko neverta.

## Nuo ko pradėti?

Nuo failo pavadinimo. Gal ir smulkmena, bet svarbi, ypač jei CV siųsite el. paštu (ar kitu el. būdu). Pabandykite įsivaizduoti, kiek CV gauna atrankos organizatoriai ir kiek jų gali pasimesti vien dėl netinkamo pavadinimo, ir suprasite, kodėl įvaizdis prasideda būtent nuo jo. Taigi failo pavadinimą geriausia formuoti iš vardo, pavardės, trumpinio CV ir tikslinio akcento, pvz., šokėja(s), arba įstaigos, kuriai teikiate, pavadinimo:

Vardas Pavarde\_CV\_soکهja\_Aura.pdf<sup>5</sup>

<sup>4</sup> Curriculum vitae lotynų kalba reiškia gyvenimo kelią, gyvenimo aprašymą, biografiją.

<sup>5</sup> Taip, CV pirmiausia susikurkite Word'u ar kita tekstui skirta programa, o vėliau verta išsaugoti PDF formatu ir būtent šia versija dalintis.

## Ką rašyti?

Kiekvieną bet kurios profesijos CV sudaro kelios pagrindinės dalys:

Kontaktinė informacija  
Išsilavinimas  
Darbo patirtis  
Papildoma informacija

Darbo patirtį pakeičiame kūrybine (šokio vaidmenys, choreografija, vaidmenys teatre, kine ir TV), ir turime šokėjo CV. Tiesa, yra dar kelios detalės.

## Kontaktai ir kita asmeninė informacija

Pirmiausia – vardas ir pavardė. Jei naudojate pseudonimą ar nepilną pavardę, pase nurodytus duomenis galima įrašyti žemiau skliaustuose, nes daugeliu atvejų, pildant sutartis ir kitus dokumentus, bus remiamasi būtent CV. Beje, vardas ir pavardė – vienintelis tekstas, kuris gali, o ir turėtų būti išskirtas pasirinktu šriftu bei jo dydžiu.

Tuomet – svarbiausi kontaktai: mobiliojo telefono numeris ir el. paštas. Kitos asmeninės detalės, gimimo data, amžius, miestas, kuriame gyvenate, akių spalva, šeimyninė padėtis ir pan., įtraukiamos tik tokiu atveju, jei yra tokie reikalavimai ar manote, kad tai žinoti skaitančiajam būtina. Itin svarbu saugoti savo asmeninius duomenis ir dalintis jais tik tuomet, kai tai būtina.

## Nuotrauka?

Dėti ar nedėti portretinę nuotrauką – laisvas pasirinkimas (atvaizdas priskirtinas prie asmens duomenų). Portretas gali praversti tuo atveju, jei CV siunčiate šokio/kino/teatro atrankai, kad padėtų Jus pažinti. Jei nusprendėte dėti savo portretą, nuotrauka turėtų būti geros kokybės, nesena, atitinkanti dabartinę išvaizdą. Menines nuotraukas, kuriose nematyti veido ar jis su gausiu grimu, verta pasilikti kitoms progoms. Geriausia vieta – dešiniajame viršutiniame pirmojo puslapio kampe. Dydis nuosaikus, bet veidas turėtų matytis aiškiai.

## Išsilavinimas

Šioje dalyje svarbiausia nurodyti formalų profesinį išsilavinimą. Vidurinę mokyklą nurodykite tik tuo atveju, jei tai – Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla (baleto skyrius). Kitais atvejais vertėtų pradėti nuo aukštesniojo ar aukštojo mokslo įstaigos. Jei studijas jau baigėte, reikia nurodyti TIK baigimo metus, o ne visą studijų periodą. Jei baigėte su šokiu nesusijusias aukštojo mokslo studijas, jas taip pat verta įrašyti, kaip ir nebaigtas studijas, jei jos tęsiasi.

Jei formalaus meninio išsilavinimo neturite, vertėtų nurodyti neformalų – šokio mokyklą ar studiją bei seminarus, kuriuos lankėte. Jei diplomą jau turite, grafą **Seminarai ir kūrybinės dirbtuvės** reiktų kelti į CV pabaigą prie **Papildomos informacijos**. Vertėtų apsvarstyti, ar tikrai būtina išvardinti visus seminarus, gal geriau išskirti tuos, kuriuos vedė žinomi pedagogai ar kurie padėjo įvaldyti specifinę šokio techniką, išskiriančią jus iš kitų.

## Kūrybinė patirtis

Kūrybinės patirties dalį gali sudaryti choreografijos darbai, šokio vaidmenys ir/ar kiti vaidmenys teatre, kine, televizijoje, vaizdo klipuose.

## Choreografija

Jei jau sukūrėte choreografinių kompozicijų, bet jų nėra daug, galima rašyti visus viešai atliktus darbus. Jei jau esate sukūrę ir pristatę šokio spektaklį, mažesnes formas galima ir praleisti. Jei kūrybinėje biografijoje yra keletas skirtingo pobūdžio darbų, tai reiktų įvardyti prieš pavadinimą. Rikiuoti reiktų nuo naujausio darbo.

2019 šokio spektaklis „Ordredesordreordredesordre“, Šeiko šokio teatras.

2018 šokio filmas „O buvo taip“, rež. Petras Petraitis, Lietuvos muzikos ir teatro akademija.

## Šokio vaidmenys

Vaidmenis šokio spektakliuose taip pat verta rikiuoti nuo naujausio. Tuoj po studijų verta rašyti visus viešai atliktus vaidmenis, vėliau, sukūrus bent kelis profesionalioje scenoje, pirmųjų ar epizodinių vaidmenų geriau atsisakyti.

Jei kuriamas vaidmuo turi vardą, reiktų jį nurodyti, taip pat – pagrindinį kūrinio autorių (balete<sup>6</sup> – kompozitorių, dramos, lėlių teatre – dramaturgą), spektaklio pavadinimą ir choreografą. Pvz.:

2018 Jozefas K. – Mindaugas Urbaitis „Procesas“, choreografas  
Martrynas Rimeikis, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras.

<sup>6</sup> Šiuolaikiniame šokyje kompozitorius, kaip pagrindinis autorius, nurodomas tokiais atvejais, kai spektaklis kuriamas konkretaus muzikinio kūrinio, ypač specialiai sukurtu šokiui, pagrindu. Pvz., Igorio Stravinskio „Šventasis pavasaris“.

Jei kuriamas personažas neturi vardo ar pavadinimo, bet yra kompozitorius, rekomenduojama vaidmenį įrašyti taip:

2016 Igoris Stravinkis „Šventasis pavasaris“, choreografai Airida Gudaitė, Laurynas Žakevičius, Vilniaus miesto šokio teatras „Low Air“.

Jei nėra nei vaidmens pavadinimo, nei konkretaus kompozitoriaus, tuomet taip:

2019 „Kaunas Zoo“, choreografė Birutė Letukaitė, Kauno šokio teatras „Aura“.

## Vaidmenys kine ir televizijoje

Į CV verta įtraukti ir kitą, ne šokio scenoje įgytą profesinę patirtį. Dažniausiai tai bus epizodiniai ar pagrindiniai vaidmenys kino filmuose, televizijos serialuose ar muzikiniuose bei reklaminiuose vaizdo klipuose. Jie surašomi atskirai, o tvarka ir logika panaši kaip šokio vaidmenų:

2016 Sesuo – „Gautas iškvietimas“, režisierius Tadas Vidmantas, Vabalo filmai.

## Apdovanojimai

Jei esate tokių gavę, juos išvardinkite<sup>7</sup>.

## Papildoma informacija

Šioje grafoje galima nurodyti visą įmanomą informaciją, kuri jus išskiria iš kitų šokėjų/choreografų/aktorių. Kaip jau minėta, čia galime surašyti **seminarus ir kūrybines dirbtuves**, kuriose esate dalyvavę, **kalbas**, kuriomis kalbate (skliaustuose nurodant lygį), ar turite vairuotojo ar aukštalipio pažymėjimą ir pan. Charakterio savybių įvardijimas ir pomėgiai nėra būtini. Nebent manote, kad būtent tai jums padės gauti vaidmenį.

<sup>7</sup> Verta atkreipti dėmesį, kad nominacija nėra apdovanojimas.

## Dar keli patarimai:

### **Vaizdas**

Neverta persistengti maketuojant, geriau laikytis nuosaikaus stiliaus, išlaikyti vieną šriftą, tą patį jo dydį (išskyrus vardą ir pavardę) ir neperlenkti lazdos su **bold**, *italic* ir kitais elementais.

### **Apimtis**

Geriausia CV apimtis – 1 puslapis. Jei stipriai viršijote, pradėti trumpinti verta nuo pabaigos – Papildomos informacijos. Bet jei CV išsitęsia dėl vaidmenų sąrašo, vargu ar verta jį dėl to smarkiai trumpinti (nebent matote, kad ne visi jie vienodai svarbūs).

### **Klaidos**

Visada prieš tai, ką parašėte, siųsdami – perskaitykite (!). Kokius 3 kartus. Ištaisykite klaidas, įsitikinkite, kad jų neliko. Tada dar kartą perskaitykite. Dabar jau galima siųsti.

# Meno kūrėjo statusas

Goda Dapšytė

Meno kūrėjo statusas – tai ne filosofinis, etinis ar vertybinis, o tiesiog biurokratinis terminas, apibrėžtas Meno kūrėjo ir menų kūrėjų organizacijų statuso įstatyme. Šis įstatymas atsirado praėjusio amžiaus pabaigoje, ir pirmojoje jo redakcijoje buvo bene tiksliausiai apibrėžta, kam jis reikalingas: „Šis įstatymas nustato socialines garantijas profesionalaus meno kūrėjams, jų organizacijų veiklos pagrindus, turtines teises ir valstybės paramą.“ O kad valstybei būtų lengviau susiskaičiuoti, kiek yra menų kūrėjų, kuriems reikia (ir verta) suteikti garantijas, ir kad į jas nepretenduotų tie, kam jos nepriklauso, šis garbingai skambantis statusas suteikiamas nustatyta tvarka.

## Ar tas statusas būtinas?

Tikrai ne. Daugeliu atvejų jis net nelabai pastebimas. Meno kūrėjo statusas paprastai tampa aktuali, kai kas nors nutinka ar ima sektis ne taip gerai, kaip norėtusi. Tuomet prireikia socialinių garantijų, o menų kūrėjo statusą turintiems asmenims jos suteikiamos.

## Kas gali gauti?

Meno kūrinius kuriantys ir juos savitai atliekantys menininkai, taip pat profesionalaus meno vertintojai.

## Kas gali suteikti?

Meno kūrėjo statusas gali būti suteiktas Meno kūrėjo ir menų kūrėjų organizacijos statuso suteikimo tarybos prie Kultūros ministerijos sprendimu arba stojant į menų kūrėjų organizacijos statusą turinčią asociaciją, pvz., į Šiuolaikinio šokio asociaciją.

## Kaip galima gauti statusą?

Tam, kad kūrėjui ar atlikėjui būtų suteiktas meno kūrėjo statusas, jo(s) kūryba turi atitikti bent vieną iš 7 meno kūrėjo statuso suteikimo pagrindų, iš kurių šokio kūrėjams ir atlikėjams aktualiausi šie:

- teigiamas įvertinimas Lietuvoje ar užsienyje publikuotuose meno vertintojų tekstuose arba Jums parašytose rekomendacijose;
- suteiktos nacionalinės arba tarptautinės premijos, apdovanojimai, konkursų (išskyrus moksleivių ir studentų) laureato diplomai;
- profesoriaus ar docento pareigos aukštojoje meno mokykloje;
- atstovavimas Lietuvai tarptautinį pripažinimą turinčiuose profesionaliojo meno renginiuose.

Jei atitinkate bent vieną iš šių pagrindų, parašykite prašymą, surinkite būtinus dokumentus ir pateikite visa tai Kultūros ministerijai. Detalią informaciją apie statuso suteikimo tvarką rasite čia:

| [lrkm.lrv.lt/lt/veikla/meno-kurejai](http://lrkm.lrv.lt/lt/veikla/meno-kurejai)

Jei meno kūrėjo statusą norite gauti įstodami į Šiuolaikinio šokio asociaciją, informacijos reiktų ieškoti

| [www.lcda.lt](http://www.lcda.lt).

## Ką suteikia meno kūrėjo statusas?

Socialinis (ir ne tik) draudimas.

Jei turite meno kūrėjo statusą ir dėl vieno ar kitų priežasčių neturite draudžiamųjų pajamų, valstybės lėšomis esate draudžiama(s):

- pensijų socialiniu draudimu,
- ligos ir motinystės (tėvystės) socialiniu draudimu.

Jeigu Jūsų, kaip meno kūrėjo, draudžiamos pajamos yra mažesnės nei minimalus darbo uždarbis, valstybė savo lėšomis padengs trūkstamą draudžiamą sumą (tai svarbu, nes jei per metus jūsų sumokamos socialinio draudimo įmokos nesiekia nustatyto minimumo, jums nesikaupia darbo stažas, kuris svarbus prireikus gauti įvairias išmokas).

Jei netenkate ar neturite pajamų, Jūs galite būti draudžiama(s) privalomuoju sveikatos draudimu (PSD) valstybės lėšomis.

Beje, turint meno kūrėjo statusą, dėl šių socialinių garantijų papildomai niekur kreiptis nereikia, nes Kultūros ministerija teikia

„Sodrai“ duomenis, kam suteiktas meno kūrėjo statusas.

Jei reikia daugiau detalios informacijos, galima kreiptis tiesiai į „Sodrą“:

| **tel. 1883**

| [www.sodra.lt](http://www.sodra.lt)



## Prastovos

Dėl nuo asmens nepriklausančių objektyvių aplinkybių (pvz., dėl COVID-19 pandemijos paskelbus karantiną ir uždraudus visus viešus renginius) laikinai pajamų iš kūrybinės, individualios ar su darbo santykiais susijusios veiklos netekę meno kūrėjai gali kreiptis į Kultūros ministeriją dėl kūrybinės prastovos. Pateikus prašymą ir būtinus dokumentus, meno kūrėjui mokama minimalios mėnesinės algos dydžio išmoka. Tiesa, verta pastebėti, kad kūrybinė prastova fiksuojama tik netekus absoliučiai visų pajamų ir mokama tik jų negaunant, o apie prastovos išmokos suteikimą skelbiama viešai.

## Mokestinės lengvatos

Pagal autorinę sutartį dirbantys meno kūrėjai socialinio draudimo įmokas moka nuo pusės autorinio atlyginimo sumos (svarbu įspėti, kad turite meno kūrėjo statusą, prieš pasirašant tokią sutartį).

## Galimybė gauti paramą

Turintieji meno kūrėjo statusą gali gauti ir paramą. Tam Kultūros ministerijoje reikia įgyti dar ir paramos gavėjo statusą, į kurį teisę turi tik turintieji meno kūrėjo statusą (taip, mūsų valstybės institucijoms patinka statusai ir galimybė suskaičiuoti juos turinčiuosius). Kai turite abu statusus, galite gauti paramą iki 1,2 % fizinių asmenų sumokėto pajamų mokesčio (GPM). Ši parama nėra apmokestinama, tačiau ją privaloma naudoti tik meno kūrybai ir už ją būtina atsiskaityti.

## Meno kūrėjų organizacijos

Tam tikros garantijos suteikiamos meno kūrėjų organizacijoms. Valstybė yra įstatymu įsipareigojusi finansuoti 25 meno kūrėjų statusą turinčių asmenų įkurtą asociacijų veiklą ir kūrybines programas.

Goda Dapšytė

# Autorių (ir atlikėjų) teisės (ir pareigos)

Komentarai Anastasijos Dichtiar

**Autorių teisės – dažnai aptariama, akcentuojama, diskutuojama, o kartais net eskaluojama tema. Iš esmės ji labiausiai susijusi su meno ir mokslo kūrėjų garbe ir orumu bei galimybėmis gauti pelnytą atlygį. Bet, kaip visada, kai kalbame apie teises, netrukus tenka prisiminti ir pareigas. Tad dabar nuosekliai ir apie vienas, ir apie kitas.**

## Kas yra autorių ir gretutinės teisės?

Visų pirma, tai teisiniai terminai. **Autoriaus teisės** – tai autoriaus teisė į jo(s) sukurtą kūrinį ir galimybė kontroliuoti to kūrinio panaudojimą bei gauti atlygį už tai. Autorių teisių (kitai tariant, Lietuvoje galiojančių įstatymų ir teisės aktų) ginamais objektais yra laikomi originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas<sup>10</sup>. Kitaip tariant, kūrinys turi turėti užfiksuotą fizinį pavidalą, o šokio atveju – būti atliktas viešai.

Autorių teisės būna turtinės ir neturtinės. **Turtinės autorių teisės** – tai autoriaus teisė kontroliuoti (t. y. leisti arba uždrausti) jo kūrinio bet kokį panaudojimą (atgaminimą, išleidimą, vertimą, adaptavimą, platinimą, viešą rodymą, viešą atlikimą, viešą paskelbimą ir t. t.) ir užtikrina galimybę gauti atlyginimą už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą. Šios teisės yra paveldimos ir saugomos 70 metų po autoriaus mirties. O **neturtinės autoriaus teisės** – tai autorystės teisė, arba, kitaip tariant, teisė į autoriaus vardą ir kūrinio neliečiamybę. Šios teisės Lietuvoje saugomos neterminuotai.

**Gretutinės teisės** apima platesnę asmenų grupę, kurią sudaro atlikėjai (šokėjai, aktoriai, muzikantai, cirko artistai ir t. t.) ir fonogramų gamintojai, transliuojančiosios organizacijos, audiovizualinių kūrinių (filmų) pirmojo įrašo gamintojai.

Kaip ir autorinės teisės autoriams, taip ir gretutinės teisės atlikėjams

<sup>10</sup> Verta atkreipti dėmesį į tai, kad autorių teisių objektais nėra laikomos idėjos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys, informaciniai pranešimai apie įvykius bei folkloro kūriniai.

garantuoja finansinę ir moralinę apsaugą. **Turtinės atlikėjų teisės** – tai išimtinės teisės leisti ar uždrausti atlikimų įrašų panaudojimą ir teisė už tokį panaudojimą (atlikimo įrašymą į audiovizualinę laikmeną, transliacija televizijoje ar kt.) gauti atlyginimą. Atlikėjų turtinės teisės saugomos 50 metų nuo atlikimo dienos. **Neturtinės atlikėjų teisės** – tai teisės į savo tiesioginį (gyvą) atlikimą ar atlikimo įrašą. Tai yra, atlikėjai turi teisę reikalauti, kad atlikimo ar jo įrašo naudotojai įvardintų juos kaip atlikėjus, turi teisę į atlikimo neliečiamybę, ir šios teisės saugomos neterminuotai.

## Teisės (arba galimybė gauti atlygį)

Tam, kad apsaugotų savo autorių ir atlikėjų teises, ir tam, kad gautų jiems priklausantį atlygį, šokėjai ir choreografai (kaip ir aktoriai bei režisieriai, kompozitoriai bei muzikantai) gali tapti autorių ir atlikėjų teises ginančių asociacijų nariais.

Autorių teises Lietuvoje gina ir saugo autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija LATGA, o atlikėjų teisių įgyvendinimu rūpinasi Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA. o jei nuspręsite kurti šokio filmus, jums pasirūpins audiovizualinių kūrinių<sup>11</sup> autorių ir gamintojų teises ginanti AVAKA ([www.avaka.lt](http://www.avaka.lt)).

## Choreografams

LATGA  
[www.latga.lt](http://www.latga.lt)

Kad atsidarę LATGA interneto svetainę nenustebtumėte, pradėkime nuo to, kad choreografai yra priskiriami dramos kūrinių autoriams<sup>12</sup>. Choreografijos autoriams pagal galiojančius teisės aktus priklauso gauti atlygį ne tik už spektaklio sukūrimą (šis atlygis dažniausiai vadinamas honoraru), bet ir už kiekvieną viešą atlikimą. Pastarasis atlygis skaičiuojamas nuo teatro (ar kitos spektaklį pristatančios organizacijos) pajamų, gautų pardavus bilietus, arba trupės kontrakto sumos. Baletu choreografui priklauso 5 %, operos, operetės, muzikinės komedijos ar miuziklo choreografui atitenka 1–2 %, o šokio spektaklio choreografui – 3% visų spektaklio pajamų.

Jei nuspręsite autorių teisių administravimą patikėti asociacijai LATGA, nebereikės patiems rūpintis autorinio atlyginimo surinkimu iš valstybinių ir privačių teatrų, kultūros centrų, už transliacijas per valstybinius ir komercinius televizijos kanalus, už retransliaciją per kabelinę televiziją ir t. t.. Žinoma, už šias paslaugas teks susimokėti numatytą procentą nuo surenkamų pajamų.

Be to, LATGA nariai gauna kompensacinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais<sup>13</sup>. Dar keli privalumai: nemokamos LATGA teisininkų konsultacijos autorių teisių klausimais, atstovavimas užsienyje ir galimybė teikti paraišką dėl dalinio projektų finansavimo iš LATGA Kūrybinės veiklos fondo.

<sup>11</sup> Kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, animacinių filmai, trumpametražiniai bei pilname-tražiniai filmai bei kiti audiovizualinių kūrinių autorių ir gamintojų (prodiuserių) kūriniai.

<sup>12</sup> Šios srities autoriais taip pat laikomi dramaturgai, inscenizacijų ar adaptacijų autoriai, libretų autoriai, vertėjai, kompozitoriai, kuriantys muziką operoms, baletams, miuziklams ir dramos spektakliams, taip pat spektaklio scenografijos ir kostiumų autoriai bei režisieriai.

### **SVARBU SUPRASTI:**

jei dirbdamas šokio trupėje, kuriate joje spektaklius (o trupė parduoda bilietus į jūsų sukurtą spektaklį), pati trupė taip pat turi mokėti asociacijai LATGA pagal licencinę sutartį už spektaklio viešą parodymą. Iš sumokėtos sumos LATGA už spektaklio rodymą jums, kaip kūrinio autoriui, išmokės atlygį.

### **NEPAMIRŠKITE:**

Tapdami nariu, perduodate LATGA išimtinę teisę administruoti turtines viešo atlikimo ir paskelbimo teises į visus jau sukurtus ir būsimus jūsų kūrinius. Todėl pasirašydami sutartį su užsakovu dėl choreografijos kūrinio viešo atlikimo/parodymo, būtinai turite jį informuoti apie savo narystę. Dėl turtinių teisių suteikimo užsakovas turi kreiptis į šią organizaciją.

LATGA taip pat renka autorinį atlyginimą už gastrolinius spektaklius ar kitaip viešai atliekamus dramos kūrinius užsienyje. Jeigu esate pakviesti pristatyti kūrinį gastrolėse, sudarydami sutartį su priimančia organizacija, turite informuoti apie savo narystę LATGA. Taip pat apie gastroles svarbu informuoti ir pačią LATGA.

Atkreipkite dėmesį, jog LATGA neadministruoja turtinių teisių, kuomet kūrinys naudojamas reklamoje, laidų ir programų anonsuose.

Ar būdamas LATGA nariu galite atsisakyti autorinio atlyginimo už choreografijos kūrinio viešą atlikimą/parodymą? Tokia galimybė yra numatyta. Autorinio atlyginimo galima atsisakyti dėl konkretaus nekomercinio renginio. Tokiu atveju narys turi pateikti prašymą dėl leidimo suteikti vienkartinę licenciją naudoti kūrinį (-ius) ar gretutinių teisių objektą (-us) nekomerciniais tikslais.

<sup>13</sup> Kompensacinis atlyginimas už atgaminimą asmeniniais tikslais dar kitaip vadinamas „tuščios laikmenos“ atlyginimu. Tai mokestis, kurį moka visų Lietuvoje parduodamų tuščių laikmenų (nuo USB atmintukų, atminties kortelių iki kompiuterių, kopijavimo aparatų, spausdintuvų ir mobiliųjų telefonų) pardavėjai. Surinkus šį mokestį, jį administruoja bei paskirsto autorių ir atlikėjų teises atstovaujanti asociacija.

## Šokėjams

AGATA

[www.agata.lt](http://www.agata.lt)

Asociacija AGATA šokėjus, baleto ir cirko artistus taip pat priskiria dramos sričiai ir įvardija kaip aktorius. Šokio atlikėjams verta tapti šios asociacijos nariais, jei jau teko filmuotis filme, seriale ar šokio spektaklyje, kuriuose sukurti vaidmenys buvo įrašyti, ir yra galimybė, kad bus transliuojami per televiziją ar kitaip pristatomi viešai. AGATA informacinis centras asociacijos nariams teikia teisinės konsultacijas mokesčių, narystės ir kitais klausimais.

Tiesa, verta atkreipti dėmesį, kad jei filmavotės filme ar seriale ir norite gauti atlygį, tai turėtų būti pagrindinis ar ne pagrindinis, bet vaidmuo, o ne pasirodymas masinėse scenose. Šokio spektaklių transliacijų atveju svarbu, kad transliuotojui būtų pateiktas tikslus atlikėjų sąrašas, o transliuotojas jį vėliau perduotų asociacijai AGATA.

## Pareigos

Tačiau šios asociacijos šokio kūrėjams aktualios ne tik norint gauti atlygį, bet ir tais atvejais, kai turite patys jį susimokėti. Jei planuojate naudoti muzikos, literatūros ar kitą kūrinį savo šokio spektaklyje/kompozicijoje/performanse ar pan., visų pirmą būtina gauti raštu asmeninį šio kūrinio autoriaus sutikimą naudoti jo kūrinį. Taip pat turėsite gauti autorių bei gretutines teises ginančių agentūrų licencijas ir sumokėti jų nustatytus mokesčius. Gauti licencijas ir sumokėti mokesčius būtina ir už šokio pamokų metu leidžiamą muziką (beje, nesvarbu, ar minėta Jūsų veikla mokama, ar ne). Išimtys taikomos tik neviešam mokymosi ar studijų proceso rezultatų pristatymui, t. y. tik pasirodymams, kuriuose dalyvauja mokiniai/studentai ir mokytojai/dėstytojai, tačiau jei šie pasirodymai – vieši (atviri visai mokyklai/universitetui), būtina gauti licenciją.

Šis sutikimas yra privalomas nepriklausomai nuo to, ar Jūs naudosite dalį kūrinio, ar visą. Tas pats reikalavimas taikomas, kai planuojate modifikuoti kūrinį. Raštiškame susitarime autorius turi Jums būtinai suteikti leidimą pakeisti ir naudoti pakeistą jo kūrinio versiją. Taip pat svarbu aptarti, kaip ir kur (teritorija) bus naudojamas kūrinys, ar jis bus skelbiamas viešai, ar bus filmuojamas ir pan.

Jeigu autorius yra asociacijos LATGA narys, reikia kreiptis į asociaciją dėl turtinių teisių suteikimo. Licencija (licencinė sutartis) skirta tam, kad autorių bei gretutines teises ginančios agentūros galėtų surinkti ir išmokėti autoriams atlygį už jų kūrinių naudojimą.

## Kur ir kada kreiptis?

### **Jeį naudoįate literatūros kūriniį**

Jeį spektaklio sukūrimui viena ar kita forma naudoįate literatūros kūriniį (dramą, romaną, eilėraštį, apsakymą ar pan.), sukurtą lietuvių autoriaus, tuomet reiktų su juo susisiekti ir[U1] gauti raštišką sutikimą naudoti kūriniį ar jo dalį. Jeį planuoįate naudoti užsienio autoriaus kūriniį ar jo dalį, norint gauti autoriaus sutikimą, visų pirma reiktų kreiptis į asociaciją LATGA, kuri arba padės gauti leidimą, arba nukreips į privačią agentūrą, kitus autoriaus atstovus ar patį autorių tiesiogiai. Tiesa, jeį nuo autoriaus mirties jau yra praėję 70 metų, sutikimo nereikia.

### **Jeį naudoįate muzikos kūriniį(įus)**

Jeį planuoįate, kad kuriamame spektaklyje skambės vadinamoji populiarioji muzika, reiktų kreiptis į asociacijas LATGA ir AGATA licencijos viešam muzikos atlikimui šokio spektaklio metu. Jeį planuoįate naudoti operos, miuziklo, baletu ar kitą stambios formos muzikinį kūriniį (nesvarbu, ar visą, ar jo dalį), būtina gauti raštišką autoriaus ar jo atstovų sutikimą (nebent nuo autoriaus mirties jau yra praėję 70 metų).

Jeigu negavote atsakymo iš kūriniu autoriaus arba Jums nepavyko rasti jo kontaktų ir su juo susisiekti, kūriniu naudojimas net tokiu atveju bus neteisėtas. Visada kreipkitės pagalbos į LATGA.

### **Jeį naudoįate video ištrauką**

Verta žinoti, kad jeį nuspręstumėte savo spektaklyje naudoti ištraukas iš filmų ar kitų audiovizualinių kūrinių, asociacijos padėti negalės, mat tokių leidimų jos neišduoda. Tokių kūrinių autorių ir atlikėjų turtinės teisės paprastai sutelktos jų gamintojų (prodiuserių) rankose, todėl dėl leidimų reikia kreiptis tiesiai į juos.

## Jei norite transliuoti spektaklio vaizdo įrašą

Jei teatras ar trupė nori viešai rodyti šokio spektaklio įrašą (internete ar kaip kitaip), taip pat turite kreiptis į LATGA atskiros licencijos choreografijai ir muzikai, nes kiekvienam kūrinio panaudojimo formatui reikia atskiros licencijos.

LATGA dirba tik su informacijos paskelbimu interneto tinklapiuose, ji nepadės šiuo atveju su *Youtube* arba *Vimeo* video paskelbimu.

## Spektaklio viešam atlikimui

Vien autorių sutikimo naudoti jų kūrinius nepakanka, spektaklio atlikimui būtinos autorių ir gretutinių teisių agentūrų licencijos. Naudojant muzikos ar literatūros kūrinius šokio spektaklio metu, būtina gauti LATGA licenciją, suteikiančią teisę viešai atlikti konkrečius kūrinius (jei nuo literatūros ar muzikos kūrinio autoriaus mirties jau yra praėję 70 metų, licencija nebūtina).

Tačiau muzikos panaudojimui kreiptis vien į LATGA nepakaks. Dar reikia kreiptis į asociaciją AGATA, gauti licenciją viešam muzikos įrašų paskelbimui ir susimokėti nustatytą mokestį. Abiem asociacijoms reikia pateikti ir tikslius naudojamų kūrinių sąrašus, tad verta sukaupti gana tikslią informaciją apie planuojamus naudoti kūrinius ir jų įrašus pristatymui, t. y. tik pasirodymams, kuriuose dalyvauja mokiniai/studentai ir mokytojai/dėstytojai, tačiau jei šie pasirodymai – vieši (atviri visai mokyklai/universitetui), būtina gauti licenciją.

## Jei kyla klausimų dėl kūrinių naudojimo

Jei kurdami spektaklį susiduriate su čia nepaminėta kitų autorių kūrinių panaudojimo kombinacija, visada galima kreiptis į asociaciją LATGA ir paprašyti konsultacijos.

Anastasija Dichtiar

# Veiklos formos

Komentaras Godos Dapšytės

Užsiimant kūrybine veikla ir gaunant pajamų iš jos vykdymo, būtina nuspręsti, kokią formą pasirinkti. Tai gali lemti skirtingi faktoriai: ar būsite įdarbinti kultūros įstaigoje, o gal planuosite veiklą vykdyti savarankiškai, nesudarydami darbo sutarčių ir tik teikdami kūrybines paslaugas; koks bus Jūsų veiklos vykdymo sudėtingumo laipsnis ir dydis; ar norėsite teikti paraiškas dėl paramos iš kultūros rėmimo fondus ir kt.

Šiame skyriuje aptarsime dažniausiai pasirenkamas kūrybinės veiklos vykdymo formas ir jų ypatumus, tam tikrus sutarčių sudarymo principus, mokestines prievoles.

## Įdarbinimas

Asmeniui, užsiimančiam kūrybine veikla, gali būti pasiūlyta dirbti įmonėje/įstaigoje (*pvz., vesti šokio pamokas šokio studijoje; dėstyti meno disciplinas aukštosiose mokyklose ir pan.*). Tokiu atveju, sudarius darbo sutartį, tarp Jūsų (darbuotojo) ir darbdavio atsirasi teisiniai darbo santykiai. Jie apims Jūsų įsipareigojimą dirbti tam tikros profesijos, specialybės ar kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas pagal darbo vietoje nustatytą tvarką ir darbdavio įsipareigojimą mokėti Jums už atliekamą darbą, užtikrinti tinkamas darbo sąlygas. T. y. pagal darbo sutartį darbuotojas įsipareigoja paklusti darbovietėje nustatytai darbo tvarkai bei taisyklėms (skiriamų darbo užduočių vykdymas, nustatyto darbo grafiko laikymasis ir pan.), atsiranda pavaldumas darbdaviui.



## **ĮDARBINIMAS –**

patikimiausia ir dirbančiajam saugiausia veiklos forma, t. y. darbo santykiai pagal darbo sutartį suteikia socialines garantijas dabar (ligos ar netekto darbingumo atveju) ir ateityje (motinystės/tėvystės, vaiko iki 3 m. priežiūros atostogos, pensija). Jei dirbate pilnu etatu ir uždirbate daugiau nei minimalią mėnesinę algą, galite galvoti ne tik apie stambesnių pirkinių įsigijimą išsimokėtinai, bet ir apie paskolą būstui.

## **Įsidarbinti galima nuo 14 metų**

Vaikui nuo 14 iki 16 metų darbo sutarčiai sudaryti reikia vieno iš tėvų ar kito vaiko atstovo pagal įstatymą raštiško sutikimo, asmens sveikatos priežiūros įstaigos išduotos medicininės pažymos su išvada, kad vaikas tinkamas dirbti konkretų darbą, ir mokslo metų laikotarpiu duoto mokyklos, kurioje vaikas mokosi, raštiško sutikimo dėl vaiko darbo.

## **Darbo sutartis**

– darbuotojo ir darbdavio susitarimas, pagal kurį darbuotojas įsipareigoja, būdamas pavaldus darbdaviui, ir jo naudai atlikti darbo funkciją, o darbdavys įsipareigoja už tai mokėti darbo užmokestį. Sutartį būtina sudaryti raštu dviem vienodais egzemplioriais, kurių vienas lieka darbdaviui, o kitas – darbuotojui. Rašytinė darbo sutartis yra garantija, kad darbuotojui bus sumokėtas sutartas darbo užmokestis ir, jis gali naudotis įstatymuose numatytais garantijomis.

## **Darbo sutartyje turi būti nurodomos**

būtiniosios darbo sutarties sąlygos: darbo funkcija (koks darbas bus dirbamas, kokios pareigos einamos), darbo apmokėjimas ir darbovietė (konkretus veiklos padalinys). Tai pat svarbu susitarti dėl darbo sutarties rūšies; darbo laiko normos ir režimo (darbo dienos, darbo savaitės trukmės, darbo laiko pasiskirstymo per darbo savaitę); darbo pradžios datos. Atsižvelgiant į darbo pobūdį, darbo sutartys gali būti skirtingų rūšių. Dažniausiai kūrybinėje veikloje taikomos tokios darbo sutarčių rūšys:

- neterminuota – tai įprasta darbo sutartis, sudaroma neapibrėžtam laikui;
- terminuota – darbo sutartis, sudaroma tam tikram laikui arba tam tikrų darbų atlikimo laikui;
- projektinio darbo – terminuota darbo sutartis konkrečiam projekto rezultatui pasiekti.

išskaičiuojant privalomus mokesčius: gyventojų pajamų mokestį (GPM), privalomojo sveikatos draudimo mokestį (PSD), valstybinio socialinio draudimo (VSD) įmoką. Darbdavys taip pat sumoka kitus mokesčius už Jūsų darbo vietą.

Dirbant pagal darbo sutartį, skirtingai nei verčiantis individualia veikla pagal pažymą, darbuotojui nereikia rūpintis mokesčių mokėjimo procesu, nes visus reikiamus mokesčius išskaičiuoja ir sumoka darbdavys.

## Kūrybinės veiklos vykdymas pagal darbo sutartį,

skirtingai nei savarankiška kūrybinė veikla pagal individualios veiklos pažymą, dažnai siejamas su tam tikromis užtikrintomis garantijomis ir apsauga darbuotojui, pavyzdžiui:

tiesioginę atsakomybę už darbuotojo veiksmais padarytą žalą tretiesiems asmenims pirmiausia prisiima pats darbdavys;

darbuotojas turi visas socialines garantijas, kaupiamas stažas ir pan.

Tikrasis stažas kaupiamas tik jei dirbama pilnu etatu. Jei dirbama puse etato ar mažiau, kaupiamas tik dalinis stažas. Jei dirbate 0,25 etato, neturite pilnų socialinių garantijų. Jei norite kaupti stažą motinystės/tėvystės ir vaiko priežiūros atostogoms bei pensijai, mokesčius reikėtų mokėti bent nuo minimalios mėnesinės algos, kuri 2020 m. sudarė 607 eurų. Be to, kadangi mokesčiai skaičiuojami ne nuo visos sąskaitoje nurodytos sumos, prireikus išmokų, jos taip pat bus skaičiuojamos proporcingai mažesnės.)

darbuotojas turi teisę į privalomas ir papildomas atostogas bei kasmetinį poilsį;

darbdavys turi užtikrinti saugią darbo vietą, priemones ir visas kitas sąlygas, kad būtų normali ir reikalavimus atitinkanti darbo vieta.

Svarbiausias dokumentas, reguliuojantis darbo teisę, yra Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas. Už valstybės šioje srityje vykdomą politiką atsakinga institucija – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Atsakymus į rūpimus klausimus taip pat galite rasti Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos puslapyje [www.vdi.lt](http://www.vdi.lt).

## Individuali veikla

**Individuali veikla yra vienas paprasčiausių būdų dirbti nepriklausomai ir savarankiškai, nesteigiant juridinio asmens (*įmonės, įstaigos*), neprisirišant darbo santykiais prie tam tikros įmonės/įstaigos. Dirbti individualiai – reiškia vykdyti tam tikrą veiklą, teikti paslaugas siekiant pelno (*pvz., sukurti šokio spektaklį, suteikti cirko pasirodymo atlikimo paslaugas ir pan.*).**

Svarbu žinoti, kad individualios veiklos esmė yra ta, kad ji orientuota į tam tikrą apibrėžtą rezultatą, kitaip tariant, pasirašydamas sutartį su kitu asmeniu (tiek fiziniu, tiek juridiniu), turite susitarti dėl konkretaus darbų rezultato (pvz., šokio vaidmens atlikimo), o ne dėl tam tikrų nuolatinių funkcijų atlikimo.

Lietuvoje verstis individualia veikla gali kiekvienas fizinis asmuo, sulaukęs 18 metų arba nuo 14 iki 18 metų su raštišku vieno iš tėvų sutikimu. Individualią veiklą galima vykdyti 2 būdais: su verslo liudijimu arba su individualios veiklos pažyma.

## Vykdamt veiklą pagal verslo liudijimą

galima verstis tik griežtai nustatytomis veiklos rūšimis (*baigtinį jų sąrašą galima rasti Veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių klasifikatoriuje*). Šiame sąraše nėra tiesiogiai šokio ir cirko meno sritį atitinkančių veiklų, todėl šokio sektoriuje retai taikomas šis veiklos būdas (*nebent Jūs užsiimate fotografavimo veikla ir norite fotografuoti šokio spektaklius pagal užsakymą ir pan.*).

## Individuali veikla pagal pažymą

yra kur kas lankstesnė, nes apima daugybę pačių įvairiausių veiklos rūšių (visą sąrašą rasite [osp.stat.gov.lt/static/evrk2.htm](http://osp.stat.gov.lt/static/evrk2.htm), kitu atveju skambinkite į Statistikos departamentą numeriu **8 5 236 4716** ir, nupasakoję planuojamos vykdyti veiklos pobūdį, atsakymą gausite iš karto).

Pavyzdžiui, šokio ir cirko meno sričiai dažniausiai taikomi tokie ekonominės veiklos rūšies kodai:

- 90.0 – Kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla;
- 90.01 – Scenos pastatymų veikla;
- 90.02 – Scenos pastatymams būdingų paslaugų veikla;
- 90.03 – Meninė kūryba.

Individualios veiklos vykdymo pažyma – tai dokumentas, kuris patvirtina, kad asmuo yra įregistravęs vykdomą veiklą savo gyvenamosios vietos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje (VMI) ir gali verstis pažymoje nurodyta veikla.

Prašymą dėl pažymos išdavimo reikia pateikti ne vėliau kaip veiklos vykdymo pradžios dieną. Asmuo nuo 14 iki 18 metų kartu su prašymu turi pateikti vieno iš tėvų raštišką sutikimą. Prašymą galima pateikti nuvykus į savo gyvenamosios vietos VMI skyrių, paštu arba elektroniniu būdu per Mano VMI sritį ([www.vmi.lt](http://www.vmi.lt) → Mano VMI → prisijunkite, naudodami elektroninę bankininkystę arba parašą → spauskite „**Dokumentai ir pranešimai**“ → tada „**Dokumentai**“ → spauskite „**Užsakyti paslaugą**“ → pasirinkite paslaugą „Mokesčių mokėtojo registrinių duomenų tvarkymas/ individualios veiklos registravimas“ → užpildykite reikiamus duomenis, pateikite prašymą ir laukite patvirtintos individualios veiklos pažymos, jos išdavimas trunka ne ilgiau kaip savaitę).

Kartą gautos pažymos nereikia nuolat pratęsinėti, taip pat galite nemokamai papildyti pažymą naujomis veiklomis. Nusprendus nutraukti vykdomą veiklą pagal pažymą, pakanka prieš 5 dienas raštu informuoti VMI.

## Pagrindiniai mokesčiai ir apskaitos dokumentai

Vykdamt individualią veiklą pagal pažymą nuo faktiškai gautų metinių individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų turite mokėti šiuos mokesčius: Gyventojų pajamų (Valstybinei mokesčių inspekcijai), Privalomojo sveikatos draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo mokesčius („Sodrai“). Skirtingai nei dirbdamas pagal darbo sutartį, šiuos mokesčius turite apskaičiuoti ir sumokėti savarankiškai. Mokesčius turite išskaičiuoti iš Jūsų gautų pajamų (*dėl pagalbos apskaičiuojant mokesčius galite kreiptis į Valstybinę mokesčių inspekciją ir „Sodrą“*).

Taip pat yra privaloma deklaruoti savo uždirbtas pajamas. Mokesčiai yra mokami pasibaigus metams ir pateikus VMI metinę pajamų mokesčio deklaraciją.

## KARTĄ PER METUS

mokamas gyventojų pajamų mokestis (tarifas – 15 %). Įmokas „Sodrai“ kartą per metus moka tik tie individualią veiklą pagal pažymą vykdančys asmenys, kurie dirba ir pagal darbo sutartį ar dėl kitų priežasčių jau yra drausti privalomuoju sveikatos draudimu (pvz., vaiko priežiūros atostogose ar pensijoje esantys asmenys). Jei neturite darbo sutarties ir vykdate individualią veiklą pagal pažymą, privalomojo sveikatos draudimo įmokas (2020 m. – 42,37 euro) turite mokėti kas mėnesį. Valstybinio socialinio draudimo įmokas galima mokėti pasirinktinai kartą per metus arba kas mėnesį (tuomet kaupsis permoka, o deklaravus pajamas bus užskaitytos įmokos)

Apskaičiuojant apmokestinamąsias pajamas, iš uždirbtų pajamų galima atimti leidžiamus atskaitymus (išlaidas, patirtas pajamoms uždirbti).

Taikant supaprastintą tvarką, leidžiamais atskaitymais galima pripažinti fiksuotą dydį, t. y. 30 proc. gautų individualios veiklos pajamų.

Asmuo, vykdančias individualią veiklą pagal pažymą, turi pildyti pajamų-išlaidų apskaitos žurnalą, taip pat prekių ar paslaugų pirkėjams privalo išduoti vieną iš apskaitos dokumentų:

- sąskaitą faktūrą;
- PVM sąskaitą faktūrą;
- kasos aparato kvitą;
- kitus apskaitos dokumentus (mokėjimo pavedimus, pinigų priėmimo kvitus ir pan.).

Detalesnė informacija apie apskaitos dokumentus nustatyta Gyventojų, besiverčiančių individualia veikla (išskyrus gyventojus, įsigijusius verslo liudijimus), buhalterinės apskaitos taisyklėse.

## **DAUGIAU IŠSAMIOS INFORMACIJOS APIE INDIVIDUALIOS VEIKLOS VYKDYMĄ GALITE RASTI**

Valstybinės  
mokesčių inspekcijos tinklapyje  
[www.vmi.lt](http://www.vmi.lt),

„Sodros“ tinklapyje  
[www.sodra.lt](http://www.sodra.lt),

taip pat verslumo skatinimo agentūros „Versli Lietuva“ parengtoje  
metodinėje medžiagoje [www.verslilietuva.lt/verslauk/](http://www.verslilietuva.lt/verslauk/).

## **Autorinės sutartys**

Vykdydami kūrybinę veiklą, neretai susidursite su sąvokomis „autorių teisių objektas“, „autorinės teisės į kūrinį“. Plačiau apie autorines teises galite paskaityti žinyno skyriuje „Autorių (ir atlikėjų) teisės (ir pareigos)“, o šioje dalyje aptarsime, kuo skiriasi kūrybinės veiklos vykdymas pagal autorinę sutartį ir darbo sutartį arba individualios veiklos pažymą.

Visų pirma, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas nurodo, kad autorių teisių objektai yra originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Vieni iš pavyzdžių gali būti choreografija ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai, režisuoti spektakliai, scenarijai, scenarijų planai, muzikos kūriniai tiek su tekstu, tiek be jo ir t. t.

## **Kad kūrinys būtų laikomas autoriniu kūriniu, jis turi atitikti du pagrindinius reikalavimus:**

1. Jis turi būti originalus, t. y. individualus, skirtingas nuo kitų, naujas;
  2. Tai turi būti intelektinės kūrybos rezultatas.
- Įstatyme yra aiškiai išskirtos kelios grupės objektų, kuriems autorių teisių apsauga netaikoma. Prie tokių objektų priskirtos idėjos, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys ir pan.
- Be autoriaus valios nė vienas jo sukurtas kūrinys nepasiekia visuomenės, nes autoriai disponuoja išimtinėmis teisėmis naudoti jų sukurtus kūrinius. Kūrinių panaudojimas be autorių sutikimo laikomas neteisėtu. Tam, kad būtų galimybė teisėtai naudotis kūriniu, jį viešai rodyti ir pan., sudaromos autorinės sutartys.

## Autorinę sutartį

Įprastai sudaro autorius arba teisių į kūrinį turėtojas su kitu fiziniu ar juridiniu asmeniu (pirkėju, užsakovu ar teisių perėmėju). Jie susitaria, kad autorius perduoda užsakovui savo sukurtą kūrinį arba turtines teises į jį, o užsakovas įsipareigoja kūrinį naudoti sutartyje nurodyta tvarka ir už jį atsiskaityti.

Šios sutartys reikšmingos tuo, kad yra pagrindinis teisinis įrankis autoriams įgyvendinti įstatymų jiems suteikiamas teises ir užtikrinti finansinį (ar kitokio pobūdžio) atlygį už kūrybinę veiklą, o kūrinių naudotojams – įgyti prieigą prie kūrinių. Autorinės sutartys negali būti sudaromos siekiant kitų tikslų nei autoriaus turtinių teisių perdavimas ar licencijos naudoti kūrinį suteikimas.

Visus reikalavimus autorių sutarčių sudarymui galite rasti Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme. Taip pat patariame susipažinti su Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos parengta informacija autorių teisių ir gretutinių teisių tema ([www.lrkmlrv.lt](http://www.lrkmlrv.lt) -> **veiklos sritys -> autorių teisės**).

### AUTORINĖS SUTARTYS AKTUALIOS

tik autoriams, ne atlikėjams. Jei kuriame kūrinį (spektaklį, muziką, pjesę ar pan.), autorinė sutartis yra patikimiausia ir saugiausia santykių su užsakovu įtvirtinimo forma. Taigi, scenos menuose tai aktualiausia choreografams, režisieriams, dramaturgams, kompozitoriams, scenografams, kostiumų dailininkams.

Autorinė sutartis aiškiausiai apibrėžia autoriaus teises į kūrinį ir pajamas už jį, užsakovo atsakomybę, teritoriją ir laikotarpį, kuriam užsakovui suteikiamos turtinės teisės. Jei kūrinį sukursite nepasirašę autorinės sutarties, gali kilti keblumų įrodant kūrinio autorystę, siekiant apsaugoti jo vientisumą, jau nekalbant apie teisėto atlygio gavimą. Autorinė sutartis – tarsi kūrinio gimimo liudijimas, įteisinantis jo egzistavimą.

Beje, sudarant autorinę sutartį, labai svarbu susitarti dėl termino, kuriam yra perleidžiamas kūrinys, ir taip pat – ar sutarties sąlygos galioja tik Lietuvoje, ar ir užsienyje.

Jei įstojote į asociaciją LATGA, apie tai būtina informuoti užsakovą, nes ši sąlyga turi būti įtraukta į sutartį.

## Skirtumai tarp autorinių ir darbo sutarčių

Pagal darbo sutartį atliekamas nuolatinio pobūdžio darbas, o autorinė sutartis yra vienkartinė, skirta tam tikro kūrinio sukūrimui ir/arba teisių perdavimui. Autoriui yra sumokama už atliktą darbą, kai tuo tarpu darbuotojui, dirbančiam pagal darbo sutartį, atlyginimas mokamas nuolat. Autorinei sutarčiai, kitaip negu darbo sutarčiai, nėra taikomos Darbo kodekso nuostatos. Autorius pagal autorinę sutartį nėra pavaldus užsakovui. Abi pusės yra lygios, todėl visus klausimus sprendžia bendru susitarimu.

Honoraras už įvykdytą darbą (sukurtą kūrinį, perduotas arba suteiktas turtines teises) yra sutariamas ir nurodomas sutartyje. Jei užsakovas yra juridinis asmuo, visus autoriaus mokamus mokesčius sumoka kūrinio užsakovas – autoriui nebelieka jokių mokesčių įsipareigojimų nei prieš VMI, nei prieš „Sodrą“. Todėl nustatant atlyginimo dydį reiktų įsivertinti, kiek norima gauti „į rankas“, pasiskaičiuoti, kiek ir kokie mokesčiai turi būti sumokėti.

Autorius, vykdamas kūrybinę veiklą pagal autorinę sutartį, taip pat neturi Darbo kodekse numatytų garantijų, t. y. jam nepriklauso kasmetinės apmokamos atostogos arba teisė į tam tikras tikslines apmokamas atostogas, t. y. kūrybines, mokymosi ir pan. Autorius pats sau turi susikurti darbo vietą ir priemones darbui atlikti.

Svarbu paminėti, kad jei asmuo dirba tik pagal autorinę sutartį, jis draudžiamas pensijų, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, tačiau nedraudžiamas nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu, taip pat jam yra kitaip skaičiuojamas darbo stažas. Tokios draudimo rūšys taikomos dėl to, kad pajamos pagal autorines sutartis dažnai būna vienkartinės, nereguliarios, ir joms netaikomas minimalaus užmokesčio reikalavimas. Dėl šios priežasties dirbantiems pagal autorines sutartis teisė į socialinę apsaugą tapus bedarbiu negalioja. Tik asmuo, turintis meno kūrėjo statusą, tapęs bedarbiu ir patirdamas kūrybinę prastovą, turi teisę kreiptis dėl išmokos už kūrybinę prastovą išmokėjimo (*detalesnė informacija pateikiama Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos puslapyje [www.lrkmlrv.lt](http://www.lrkmlrv.lt) -> Veikla -> Meno kūrėjų socialinė apsauga*).

Jei esate atlikėja(s), šokėja(s) ar cirko artistas(-ė), daugiau garantijų suteikia darbo sutartis. Jei jūs – kūrėjas (choreografas ar režisierius), reikia kiekvienu konkrečiu atveju svarstyti, ar jums verčiau gauti kas mėnesinį atlyginimą, ar honorarus už spektaklius ir jų viešą atlikimą. Viskas priklauso nuo sutartų darbo sąlygų, kurios numatomos kiekvienu individualiu atveju ir darbo, ir autorinėje sutartyje. Pasirašius darbo sutartį ir į ją prie atliekamų pareigų įtraukus spektaklių kūrimą, visos turtinės teisės į šiuo spektaklius iš karto, be papildomų derybų ar sąlygų pereina teatrui. Tiesa, jei esate asociacijos LATGA narė(-ys), tuomet apie tai reiktų informuoti darbdavį ir derinti sutarties sąlygas su asociacija.



## Skirtumai tarp autorinių sutarčių ir individualios veiklos vykdymo pagal pažymą

Abi veiklos formos turi panašumų: jos orientuotos į tam tikrą apibrėžtą rezultatą, o ne nuolatinį darbo funkcijų atlikimą. Jūs neturite paklusti užsakovo nustatytai darbo tvarkai bei taisyklėms, o tik įvykdyti sutartyje nustatytus reikalavimus kūrinio sukūrimui ar paslaugų suteikimui. Pagrindinis skirtumas tarp šių veiklos formų – autorinės sutarties objektas yra kūrinio sukūrimas ir/arba turtinių teisių perdavimas, tuo tarpu individuali veikla pagal pažymą apima platesnį paslaugų teikimo spektrą, sutarties objektas nebūtinai turi būti susietas su turtinių teisių perdavimu ar suteikimu. Taip pat skiriasi privalomi mokesčiai. Atsižvelgdamas į darbo pobūdį bei į veiklos vykdymo aplinkybes, asmuo turi pats nuspręsti, kokią veiklos formą pasirinkti. Jei kūrėjas nuolat turi užsakymų ir tokiu būdu siekia gauti pajamų per tęstinį laikotarpį, patartina registruoti individualią veiklą. Tačiau kai kūrėjo paslaugos yra atsitiktinio pobūdžio ir/arba vienkartinės, gali būti sudaroma autorinė sutartis, jeigu sukurtas produktas yra autorių teisių objektas pagal Lietuvos Respublikos Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatas. N. B.: Autorinių teisių sutarimai kiekvienu atveju gali būti formuluojami ir sprendžiami individualiai, prisitaikant prie konkrečių jūsų poreikių ir užsakovo galimybių.

### JEI KURIATE SPEKTAKLĮ,

vienareikšmiškai verta rinktis autorinę sutartį. Nors mokesčių sumokėsite ir daugiau, tačiau tik autorinė sutartis apibrėš santykius su užsakovu, teises į kūrinį ir santykius su užsakovu ilgalaikėje perspektyvoje. Nes išrašius sąskaitą pagal individualios veiklos pažymą, santykiai su užsakovu baigiasi ją apmokėjus.

## Juridinio asmens steigimas

Turėdami aiškiai savo veiklos viziją ir įvertinę savo planuojamos vykdyti kūrybinės veiklos mastą ir dažnumą, finansines galimybes, poreikį samdyti darbuotojus arba pirkti paslaugas iš kitų paslaugų teikėjų (norint pilnai įvykdyti nustatytus kūrybinės veiklos siekius), Jūs galite priimti sprendimą steigti juridinį asmenį.

## Juridinis asmuo

yra pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme.

Kultūros sektoriuje juridiniai asmenys dažniausiai steigiami tais atvejais, kai norima verstis kūrybine veikla tenkinant viešuosius interesus arba tam tikrais atvejais siekiant pelno. Dažniausiai tokiu būdu kultūros sektoriaus dalyviai steigia šokio/cirko trupes arba teatrą, kultūros organizacijas, įsteigę juridinį asmenį, dalyvauja finansavimo fondų konkursuose (*pavyzdžiui, norėdami pateikti paraišką Lietuvos kultūros tarybos skelbiamiems projektų finansavimo konkursams, turite tai daryti per juridinį asmenį, kurį galite įsteigti pats arba kreiptis į kitus juridinius asmenis, kurie galėtų administruoti Jūsų projektą ir pateikti jį konkursui*).

Teisiškai juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. **Viešieji juridiniai asmenys** yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.). **Privatieji juridiniai asmenys** yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus (dažniausiai tai susiję su pelno siekimu ir pan.).

Dažniausiai kultūros sektoriuje veikiantys asmenys steigia viešąsias įstaigas, taip pat – uždarąsias akcines bendroves (UAB), mažąsias bendrijas, individualias įmones. Neretai kultūros organizacijos arba menininkai vienijasi į asociacijas ir atstovauja savo kultūros lauko interesams.

*Norėdami palyginti juridinio asmens teisinės formas ir suvokti skirtumus tarp skirtingo tipo įmonių ir įstaigų, būtinai apsilankykite **Valstybinės mokesčių inspekcijos puslapyje** ([www.vmi.lt](http://www.vmi.lt)) ir skiltyje „Verslui –> Pradedantiems verslą“ susipažinkite su juridinio asmens teisinių formų palyginimo lentele.*

Šiame skyriuje aptarsime viešųjų įstaigų ypatumus, kadangi ši juridinio asmens forma dėl savo ypatumų dažnai pasirenkama scenos menų srityje.

## Viešoji įstaiga (VŠĮ) –

tai pagal įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą.

VŠĮ gali steigti tiek vienas, tiek daugiau fizinių ir/ar juridinių asmenų, steigėjų skaičius neribojamas.

Viešosios įstaigos dažnai painiojamos su biudžetinėmis įstaigomis, tačiau

pastarosios yra valstybės arba savivaldybės institucijos, steigiamos įstatymų numatyta tvarka, visiškai arba iš dalies išlaikomos iš biudžeto. Viešasis įstaigas gali steigti valstybė ar savivaldybė bei fiziniai ir juridiniai asmenys. Viešosios įstaigos nėra išlaikomos iš valstybės ar savivaldybės biudžetų.

## **Esminiai VŠĮ bruožai yra tokie:**

- Viešųjų interesų tenkinimas. Jeigu privatus juridinis asmuo siekia naudoti savo akcininkams, tai VŠĮ, priešingai, siekia visuomenei naudingų interesų;
- Pelno nesiekimas. VŠĮ gautas pelnas gali būti naudojamas tik jos įstatuose nustatytiems veiklos tikslams siekti. Pelnas negali būti skiriamas dalininkams, viešosios įstaigos organų nariams, darbuotojų premijoms;
- Ribota civilinė atsakomybė. VŠĮ dalininkas rizikuoja tik tuo turto, kurį įnešė į VŠĮ, taip apsaugodamas savo asmeninį turtą;
- Nėra apibrėžto minimalaus įstatinio kapitalo dydžio VŠĮ steigimui;
- Lėšų šaltiniai. VŠĮ gali pritraukti lėšas skirtingais būdais: 1) nustatyti dalininkų įnašus; 2) gauti paramą iš juridinių asmenų (gavus paramos gavėjo statusą) ir pritraukti savo veiklos vykdymui GPM paramą (šiuo metu 1,2 %); 3) vykdyti komercinę veiklą. VŠĮ gali verstis komercine veikla, tik turi apibrėžti šią veiklą savo įstatuose, nurodyti baigtinį veiklų sąrašą; 4) dalyvauti skirtingų finansavimo fondų projektų konkursuose ir kt.;
- VŠĮ vadovas organizuoja VŠĮ veiklą ir veikia jos vardu santykiuose su kitais asmenimis, sudaro ir nutraukia darbo sutartis su VŠĮ darbuotojais;
- VŠĮ negali būti pertvarkyta į UAB;
- VŠĮ yra privalomas buhalteris arba sutartis su buhalterinę apskaitą vykdančia įmone.

## **Kaip pasiruošti VŠĮ steigimui:**

- Nustatyti veiklos tikslus ir uždavinius;
- Pasirinkti buveinės patalpas, kur bus įregistruota VŠĮ (*nėra būtina vykdyti veiklą buveinės patalpose, veiklai galėsite nuomotis kitas patalpas*). Gauti buveinės patalpų savininko sutikimą suteikti patalpas VŠĮ buveinei (*turi būti notariškai patvirtintas*), jei patalpų savininkas nėra steigėjas;
- Pasirinkti VŠĮ pavadinimą ir jį užregistruoti. Pasirinkus norimą pavadinimą (jis negali sutapti su kitos įmonės ar prekės ženklo pavadinimu), galima kreiptis į Juridinių asmenų registrą su prašymu rezervuoti pavadinimą 6 mėnesiams. Vadinasi, per šį laikotarpį niekas kitas negalės įregistruoti įmonės tokiu pačiu pavadinimu, be to, jūs būsite tikri, kad toks pavadinimas yra galimas;

- Pasiruošti steigimo sutartį (jei steigėjas yra ne vienas) arba steigimo aktą (jei steigėjas vienas). Šiuo dokumentu nustatomos VŠĮ steigimo sąlygos;
- Parengti įstatas. Tai – dokumentas, kuriame numatomi VŠĮ veiklos tikslai, valdymo organai, jų kompetencija, VŠĮ vadovo skyrimo ir atšaukimo tvarka ir pan.;
- Sušaukti steigiamąjį susirinkimą. Jo metu patvirtinami įstatatai, išrenkami valdymo, priežiūros organai (vadovas, valdyba, taryba ir kt.), įgaliojimų atstovauti Juridinių asmenų registre suteikimas. Jei yra vienas steigėjas, parengiamas vienintelio steigėjo sprendimas. Steigiamasis susirinkimas gali būti nešaukiamas, jeigu steigimo sutartyje ar steigimo akte yra nurodyti valdymo organai, įgalioti atstovauti asmenys;
- Atidaryti kaupiamąjį banko sąskaitą. Vėliau, įregistravus VŠĮ, kaupiamoji sąskaita keičiama į einamąjį banko sąskaitą;
- Užpildyti Juridinių asmenų registrai reikalingas JAR formas;
- Pateikti „popierinius“ dokumentus notarui ir Juridinių asmenų registrai arba elektroniniu būdu per Juridinio asmenų registro savitarnos svetainę. Registruojant VŠĮ elektroniniu būdu, išvengiama dokumentų parengimo išlaidų bei išlaidų notarui.

**Viešųjų įstaigų steigimą, veiklą, reorganizavimą ir likvidavimą reglamentuoja Viešųjų įstaigų įstatymas. Taip pat, norint žinoti tikslią informaciją apie juridinių asmenų steigimą, būtina paskaityti Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą bei susipažinti su pateikiama informacija Juridinių asmenų registre.**

Prieš steigiant viešąją įstaigą, vertėtų atsižvelgti į keletą aspektų. Visų pirma, įstaiga privalo turėti direktorių. Ji(s) turi dirbti pagal darbo sutartį. Pagal dabar galiojančius teisės aktus, minimaliai galima dirbti 4 val. per savaitę (minimalus valandinis užmokestis 2020 m. – 3,72 euro, taigi apie 74 eurus per mėnesį), tačiau jei tai vienintelė direktorės(-iaus) darbovietė, mokesčius teks mokėti ne nuo jam pagal darbo valandas priklausančio užmokesčio, o nuo minimalios mėnesinės algos. Be to, įstaigai privalomas ir buhalteris(-ė), tik šiuo atveju nebūtina darbo sutartis.

Na ir didysis kultūros organizacijų siaubas ir kančia – viešieji pirkimai. Jei planuojate didžiąją dalį įplaukų (51% ir daugiau) gauti iš valstybės ir savivaldybių finansavimo, tuomet reikėtų pasidomėti viešųjų pirkimų įstatymu, susipažinti su pagal jį parengtomis tvarkomis ir gal net nusisamdyti specialistą. Visa informacija su tuo susijusiais klausimais → [www.vpt.lt](http://www.vpt.lt).

Ir dar – vertėtų turėti omenyje, kad turint elektroninį parašą, viešąją įstaigą įsteigti gana lengva, tačiau iškilus poreikiui įstaigą uždaryti, procedūros užtruks kur kas ilgiau, nei ją steigiant.

# Išvaizdos ir turinio derinys – jūsų viešieji ryšiai

Sigita Ivaškaitė

Viešieji ryšiai yra ir gali būti strategijos, planai, lentelės, tačiau pradėti verta nuo to, kad tai – jūsų identitetas. „Sutinka pagal rūbą, išlydi pagal protą“, – sako sena patarlė. Labai tiesmukai į tai galime sutalpinti ir siekiamą viešųjų ryšių poveikį menams: pirmiausia patraukti potencialaus žiūrovo dėmesį, tuomet supažindinti su savo veikla, mąstymo principais ir siekiais, taip leidžiant tiek susivilioti, tiek ir racionaliai apsvarstyti apsilankymo galimybę.

## **Pradžia – vardas**

Pradėdami nuo nulio, žinoma, visi mąstome apie pavadinimą, net jei galvojama rengti tik solinius pasirodymus. Čia svarbiausia žinoti kontekstą, todėl prieš pasirinkdami vardą, peržvelkite paieškas internete, įsitikinkite, kad su niekuo nesidubliuojate. Žinoma, galvosite ir apie sąskambius, galbūt atkreipsite dėmesį į raidžių išsidėstymo suteikiamą vizualų dizainą. Visuomet verta pasikonsultuoti su profesionalais – dizaino sričių atstovais.

## Toliau – veidas

Jei jau aišku, kaip į jus kreiptis, kyla klausimas, o kaip jūs atrodote? Logotipas, profilio nuotraukos, piešiniai... Daug būdų ir variantų suteikti savo veiklai veidą. Šiandien tai gali nekainuoti nė cento, tačiau turėkime omenyje, jog tokie dalykai – ilgalaikės investicijos. Ar tolesniuose žingsniuose kursite savo internetinį puslapį ar „Facebook“, „Instagram“ profilį, visur iššoks vieta „jūsų veidui“.

## Socialiniai tinklai ir svetainės

Dažnai nutinka taip, jog siekdami kuo greičiau ir pigiau „pasileisti veiklą“, jauni menininkai nebekuria savo svetainių, apsiribodami „Facebook“ puslapiais ir event'ais. Kartais to pakanka, tačiau verta pagalvoti apie tai, kaip ir kokius žmones pasiekia skirtingos priemonės. Žiūrovas, ieškantis informacijos „Facebook“ puslapyje, siekia artimo, greito ir paprasto kontakto, dažniau nori pasitikslinti jau žinomą informaciją nei surasti naują. Tuo tarpu svetainės lankytojas yra ramus „browser'is“, galintis ir norintis netrukdomas susipažinti su jūsų veikla. Tarp tokių lankytojų yra ir vadybininkai, prodiuseriai, festivalių programuotojai.

Nuosava internetinė svetainė leidžia toliau kurti savo veidą nevaržomiems socialinių tinklų rėmų. Tuo tarpu lankytojas čia jaučiasi saugesnis, jam galima suteikti aiškumo, veiklą išdėstant jai tinkamame, ir kūrybiškame meniu. Iškilus taupumo klausimui, verta apmąstyti tokius serverius, kaip wix.com, suteikiančius galimybę pradėti nuo nemokamos versijos, ją kuriant ir modeliuojant pagal savo poreikius, o vėliau, atsiradus finansams, galima išsipirkti puslapio adresą. Panašiai galima daryti su specialiai kūrybinei veiklai skirtu paštu – šiandien niekas nebenuvertina paprasto „gmail“, kurį bet kuriuo metu galima keisti į rimčiau atrodantį @manopavadinimas paštą.

## Vizitinė kortelė

Galbūt skaitydami pagalvojote, jog keisti adresą ir pašto pavadinimą nenaudinga, taip pasimeta vardas bei kontaktai? Siūlau mąstyti apie socialines medijas kaip jūsų kontaktų „debesį“. Jūsų „Facebook“ puslapis pirmiausia turėtų tarnauti kaip patogus ir visą reikalingiausią, nuolat atnaujinamą kontaktinę informaciją perteikianti vizitinė. Jūsų telefono numeris, el. pašto adresas, galimybė susisiekti messenger'iu – visa ši informacija ne tik turi būti nuolat pasiekiamą, bet ir aktyviai naudojama. Lygiai kaip ir nuotraukų albumai – tvarkingai sudėlioti pagal pavadinimus ir datas.

## Vieni tarp visų – duomenų bazės

Praktiškai bet kokį savo internetinį puslapį turite suvokti kaip pristatomąjį katalogą, žinyną, kuriame nepasiklys net ir mažiausiai apie jus žinantis žmogus. Beje, kalbant apie katalogus, jau surinkę savo pristatomąją informaciją, apsižvalgykite, kokios duomenų bazės veikia jūsų sritį kuruojančiose šalies ir užsienio įstaigose. Būti „po skėčiu“ su kolegomis ne tik profesinėje sąjungoje, bet ir duomenų bazėje – visapusiškas plusas, nes visi esame vienas kito kontekste ir per jį randame vieni kitus. Norėdami suprasti duomenų bazės naudą, prisiminkite, kaip ieškote naujos muzikos „Spotify“ ar „Youtube“ platformose: šalia jūsų tikslingai ieškotų rezultatų visuomet randate ir jums siūlomų panašių atlikėjų.

## Formų įvairovė

Prakalbus apie medijų platformas, nebijokite įsisavinti jų tiek daug, kiek reikia jūsų pasirinktai (net ir kiekvieno atskiro pasirodymo) formai. Jei visus formatus tvarkingai išdėliosite informacinėse lentynėlėse, jos atneš daug naudos ir tiksliau bei tikslingiau informuos žiūrovą. Tarkime, profilis „Instagram“ leidžia pritraukti žiūrovus visiškai kitaip, sutelkiant dėmesį į vaizdinį bei aplenkiant kalbos barjerą, o # sekimo principas pagyvina auditoriją.

## Rašto darbai

Rašyti trumpai, aiškiai ir patraukliai gali tikrai ne kiekvienas, o ir ne kiekvienam to reikia. Pradėdami veiklą, į kurią norite įtraukti publiką, turite susirasti žmogų, kuris paaiškins, kur ji kviečiama, ką pamatys, kas tai rodys, ir t. t. Galime rašyti ir patys, bet tuomet pravartu, kad kas nors patikrintų ne tik turinį, bet ir klaidas.

Iš pradžių verta sąžiningai padirbėti prie bendro veiklos aprašo, kurio prireiks ir paraiškose, ir kasdienybėje. Norint nupasakoti savo kūrybą, jos tikslą, formą, turinį ir daug kitų dalykų, svarbu pasirinkti toną, stilių, kuriuo norite komunikuoti su žiūrovu, kad, be spektaklio turinio, jis „išgirstų“ ir jūsų charakterį, humoro jausmą. Sukurdami kuo spalvingesnį savo paveikslą, padedate būsimam žiūrovui tinkamai nusiteikti jūsų siūlomam turiniui, kas palengvina ir kūrinio priėmimą.

Visa tai turėtų tęstis ir kituose jūsų tekstuose: pranešimuose spaudai, informaciniuose tekstuose bilietų platinimo svetainėse, spektaklių programėlėse. Tiesa, jei pastarosios suteikia visišką laisvę jūsų kūrybai ir saviraiškai, nepamirštant tinkamai paminėti kūrybinę grupę ir rėmėjus, komunikacijai prieš spektaklį skirti tekstai turėtų išlikti funkcionalūs.

## Pranešimai spaudai

Pradėkime nuo to, kad pranešime spaudai svarbiausias yra pavadinimas ir pirmoji pastraipa. Čia lyg parodoje į 100 žodelių turi sutilpti visa esminė informacija: kas, kur, kada, apie ką. Kitu atveju rizikuojate, kad jūsų darbas nueis perniek – kasdieninis didžiulis informacijos srautas lemia tai, jog nemažai tekstų skaitomi juos permetant akimis, daugiausiai dėmesio kreipiant į pavadinimą ir išryškintas teksto dalis. Pranešimas spaudai pirmiausia yra informacija žiūrovui, kuris galimai nėra nieko girdėjęs apie jus ar jūsų meno šaką. Kuo didesnės auditorijos siekiate, tuo paprastesnis ir aiškesnis turėtų būti jūsų tekstas. Tik nišiniams renginiams pristatyti arba nuolatiniams žiūrovams skirti pranešimai gali būti pilni filosofinių minčių, ilgų sakinių ir sudėtingų kalbos formų.

## Komunikacijos menas

Visuomet išryškinkite savo unikalumą – kuo jūs skiriatės nuo kitų kūrėjų, kodėl jus verta pamatyti, apie ką kalbatės su žiūrovu? Tai – jūsų komunikacijos ašis. Ją svarbu tinkamai ištransliuoti ir kultūros žurnalistams. Nors Lietuvoje dar gajai nuostata, jog apie menininkus privalo rašyti žmonės „iš šalies“, svarbu suprasti, jog kiekviename didesniame kultūros skiltį turinčiame leidinyje dirba tik vienas jų kuruojantis žurnalistas. Net labai norėdami jie nepajėgia aprėpti šio lauko taip, kaip smulkesnė, į menus orientuota spauda. Todėl labai svarbu savo naujienas skelbti drąsiai, ieškoti ir palaikyti ryšius su žiniasklaidos atstovais. Sveikintina praktika būtų kartą per sezoną surengti spaudos konferenciją, kurioje asmeniškai susipažintumėte su žurnalistais, atnaujintumėte kontaktus, papasakotumėte jiems apie savo planus. Be to, spaudos konferencijos, kaip ir sumanytos viešos akcijos, žaidimai, loterijos, standai dideliuose renginiuose ir bet kokia pridėtinė žiūrovą įtraukianti veikla taip pat gali veikti kaip nemokama jūsų reklama.

## Spektaklio informacija

Prisišaukus žiūrovą, svarbu jo neatbaidyti paskutiniame žingsnyje. Pateikdami informaciją bilietų pirkimo vietose, gerai apgalvokite detales. Nepamirškite nurodyti trukmės, amžiaus cenzo, specialių reikalavimų (tik stovimos vietos; žiūrovas juda spektaklio metu; naudojami šviesos ar kvapų efektai ir t. t.). Kiekviena detalė yra labai svarbi kuriant žiūrovo ir jūsų tarpusavio pasitikėjimą, jį nuteikiant vienokiam ar kitokiam atvirumui, spektaklio priėmimui. Tai gali atsispindėti ir informaciniame tekste apie spektaklį, kuris turėtų būti trumpesnis nei pranešimas spaudai, tačiau kiek platesnis nei bendra informacija apie kūrybinę komandą.



# You never pitch alone! / Niekada nepičiiname vieni!

Lene Bang

**Danijoje dirbanti kūrybos prodiuserė ir dramaturgė Lene Bang dalijasi savo požiūriu į ypatingą konferencijų elementą: – idėjų pristatymą (angl. „pitching“). Šiame straipsnyje ji dalijasi patirtimi, sukaupta dirbant konsultante, pristatant idėjas, projektus ir artimai bendradarbiaujant su Skandinavijos scenos menų atlikėjais bei trupėmis, siūlant inovatyvias idėjas ar žinomus darbus scenos menų festivaliuose, konferencijose.**

## **Nuo ko pradėti?**

Svajonė suformuluojama po kruopščių ir nuoseklių apmąstymų. O paversti tai sėkmingais projektais prireiks nuolatinio darbo. Būdamas prodiuseriu ar menininku, esate lyg tyrinėtojas, kurio išgyvenimo galimybė priklauso nuo turimų išteklių. Jūsų tikslas – kad išgyventų visi komandos nariai, o taip pat – kad rėmėjai ir išoriniai partneriai paremtų Jūsų darbą. Visa tai daugiausia priklauso nuo Jūsų stiprybės, sveikatos, gebėjimo rinkti informaciją ir perteikti šias žinias tinkamiausiu būdu.

Savo darbe aktyviai kuriu tinklus, taip pat priėmiau iššūkį pristatyti projektus ISPA (Tarptautinėje scenos menų bendruomenėje), IETM, PAHN prodiusuotame „Norway Now“ Niujorke ir Jokahamoje, internetiniame CPH STAGE pristatyme. Mokiau skandinavų menininkus, pristačiusius savo idėjas ICE HOT Nordic Dance Platform Reikjavike, Islandijoje, 2018 m. Taip pat mačiau, kaip kolegos daro pristatymus APAM Australijos scenos menų mugėje, ir PAMS scenos menų mugėje Seule ir kituose renginiuose. Dėl 2020 m. taikomų apribojimų, susijusių su COVID-19, kontaktų mezgimas ir idėjų bei projektų pristatymas persikėlė į internetinę erdvę.

## Pristatymas

Idėjų / projektų pristatymas – pasiteisinusi disciplina, galinti tapti dar vienu Jūsų darbo įrankiu! Jis skirtas sustiprinti projekto meninius ir finansinius aspektus. Trumpai tariant, idėjų pristatymas – tai kruopščiai laike suplanuotas profesinio susitikimo šansas, forumas kūrėjams ir meno profesionalams pasidalinti savais ir atrasti naujus scenos meno projektus. Tai reali galimybė išplėsti Jūsų tinklus, išlošti daugiau laiko ir ilgainiui pritraukti investicijų, steigėjų trupėms, prodiuserių bei gastrolių partnerių. Profesionaliam pasirodymui, skirtam pristatyti savo darbą, gali būti skiriamos penkios, septynios ar dešimt minučių. Per tą laiką turite iškomunikuoti savo viziją, misiją, sąlygas, poreikius, aplinkybes ir unikalumą. Toks pristatymas – tai konkurencingas formatas, kuriuo galima pasinaudoti gavus kvietimą ar pateikus paraišką. Taigi iš Jūsų tikimasi, kad būsite gerai pasiruošę sukurti įtikinančią istoriją ir įkvėpti smalsumą.

## Žaidimas ir tai, kas jį keičia

Mano žiniomis, pitčingo terminas kilo iš beisbolo, ir juo apibūdinama strategija, kuria įžaidėjas (pitčeris) meta kamuoliuką. Šis žargonas persikėlė į reklamos bei viešųjų ryšių sritis, ir buvo pritaikytas pardavimo praktikai filmų ir muzikos industrijose. Palyginimas su sportu aiškus: – šis „padavimas“, pristatymas – tai didesnio žaidimo dalis. Kiekviename žaidimo žingsnyje bus naudojamos skirtingomis strategijomis, – viskas priklausys nuo laiko, konteksto ir tikslo! Savo tyrimuose ir ruošdamasi pristatymui įsiklausiau į tai, su kokiomis problemomis susiduria rašytojai, pristatydami trumpą, gerai paruoštą pranešimą, kuris sukelia investuotojams / prodiuseriams euforiją dėl būsimojo scenarijaus. Žinutė buvo paprasta – gerai paruošus pasiūlymą, investuotojai skiria rašytojams daugiau vertingo susitikimo laiko. Lėtai ir užtikrintai potencialus projektas pasieks didžiuosius industrijos žaidėjus. Laikas – pinigai, ir kelias pirmyn tokiam glaudžiam persipynusiam tinkle gali pasisukti netikėtai. Svarbu ir tai, kad norėdamas žaisti „žaidimą“, turi žinoti jo taisykles, kitaip gali nepasisiekti. Kai jau išmokote „žaidimą“, galite į jį įpinti ir savo filosofijos ar, jei reikia, pakeisti taisykles. Šiomis dienomis tokie pristatymai – pasaulyje dažnai naudojama praktika ar veikiau – pasaulyje paplitęs įrankis. Naudodamiesi juo, susitariame dėl aiškaus tikslo ir tada dirbame siekdami rezultatų ir norėdami daugiau galimybių. Scenos menų pasaulyje ir rinkoje projektų pristatymas – tai dar besivystantis formatas. Pasinaudokite šia galimybe, ištyrinėkite minėtą priemonę, pasitelkite ją, išnaudokite jos suteikiamą potencialą. Vertinkite projektų pristatymą kaip būdą augti, mažai kaštų reikalaujantį susitikimą ir prekės ženklo kūrimo įrankį. Taigi, jei išlavinsite projekto pristatymo įgūdžius taip, kaip lavinate savo kūną ar rūpinatės savo mityba, pasakodami savo istorijas sukursite nepakartojamą patirtį, įvaldysite šią metodiką!

## Metodologija

Mano, kaip konsultantės, tikslas – į procesą įterpti kritinį mąstymą, ištransliuoti vizijos realumą ir potencialą bei užtikrinti, kad prodiuseris ar menininkas atsitrauktų nuo perspausto pardavinėjimo, liktų prie realių galimybių. Mano siekis – įkvėpti Jus aštrinti asmeninius įgūdžius, leisti galimybės kilti iš Jūsų tikslingo strateginio darbo ir jo tąsos. Mano kartojama mantra – „niekada nepristatinėjate vieni“, ir mano požiūris į šį procesą – holistinis. Tai miniu dėl kelių priežasčių: pirmiausia, pasiūlymo pristatytojas perteikia visos komandos ir (ar) projekto kultūrą, antra, pristatytojas priklausomas nuo paramos, pasitikėjimo ir grįžtamojo ryšio, gaunamo iš vidinės komandos prieš atliekant pristatymą gyvai ar internetu. Trečia, esate priklausomi nuo tolesnių pokalbių ir grįžtamojo ryšio iš išorinių kolegų ir potencialių partnerių. Nepaprastai vertinga mano sukaupta patirtis – dirbti skirtinguose kontekstuose. Pasisekė sutikti nuostabių, paveikių kalbėtojų, kurie įkvėpė tobulinti savo pasiūlymų pristatymo įgūdžius. Jei atvirai, nežinau, ar esu nepriekaištinga pristatytoja. Dar turiu daug ko išmokti. Nepaisant to, galiu nedvejodama atpažinti nuostabų pristatymą. Manau, galite ir Jūs! Skyrę laiko įvertinti, kas yra geras pristatymas, galite išskoduoti patrauklaus pristatymo DNR ir atsakyti sau, kaip pritaikyti šį formatą savo ir komandos nuostatoms ir įgūdžiams.

## Kritika

Kartais tokie pristatymai vyksta integralumo ir realistiškų lūkesčių sąskaita. Atsižvelgiant į scenos menų pobūdį, savo pristatymus ir reklamą modeliukite pagal laisvos konkurencijos, mokesčiais finansuojamos ir ilgalaiškės ar ribotos apyvartos sistemos principus. Mano nuogąstavimus kelia situacijos, kuomet iš scenos menų bendruomenės tikimasi, kad lengvai prisitaikys ir imituos komercinės, didelės finansinės rizikos industrijos modelius ir įrankius. Maloniai prašau Jūsų kritiškai ir atvirai įsivertinti savo galimybes. Scenos menų industrija susiduria su išskirtiniais iššūkiais. Kad paruoštumėte tinkamus argumentus dėl investavimo į menus dabar ir ilgalaiškėje perspektyvoje, turite pasitelkti kritinį mąstymą ir remtis kiekvieno savo darbo ir jo konteksto analize.

## Nuo dėlionės iki pristatymo

Dabar metu Jums iššūkį per tris minutes pristatyti savo projektą. Pasipraktikavę apsiribokite tekstu iki 350 žodžių, 5 nuotraukomis ir (ar) vienu vaizdo įrašu. Kad repetacijų metu gautumėte kokybišką grįžtamąjį ryšį, raginčiau ruoštis su pristatymo partneriu. Į pasirengimą žiūrėkite kaip į dėlionę. Neabejoju, kad atrasite savo asmeninį pristatymo stilių

ir toną. Taip galėsite tinkamiausiai iškomunikuoti savo mintį. Nesvarbu, ar Jūsų formatas skirtas gyvam ar nuotoliniam pateikimui, pristatymą sudaro tie patys esminiai elementai. Supraskite, kad bus pastebėta viskas, ką pateiksite per pristatymą. Taigi, jei Jūsų elementai neatrodo lengvai iškomunikuojami ar realistiški, paprasčiausiai jų atsisakykite ir taip pakeiskite pristatymo ritmą. Dirbdami su šiais elementais, turėtumėte smagiai leisti laiką ir suvokti, kaip veiksminga dirbti su pristatymo partneriu ar artimais kolegomis, kurie bus jūsų bandomoji auditorija. Raginu gerai pasiruošti per treniruotes ir bandymus.

## **Žemiau pateikiamas paprasto, bet veiksmingo pristatymo siužeto pavyzdys:**

- A** Pojūtis (sukelkite smalsumą, padės antraštės ir vaizdai);
- B** Paaiškinimas (faktai ir kontekstas);
- C** Tolesnis įsitraukimas (kaip tikslinės grupės gali įsitraukti ir Jums padėti, susikirtimo taškas).

## **Siužetą galite kurti užduodami svarbius klausimus. Taip savo pristatymui sukursite asmeninį scenarijų.**

- Kada supratote, kad Jūsų darbe atsiskleidžia unikali pozicija?
- Kiek projektas jau išvystytas?
- Kaip kontaktuojate su savo auditorija?
- Kas gali pasikeisti, kaip vystosi Jūsų projektas?

## **Kiekviename žingsnyje turite apmąstyti, kaip iškomunikuoti projektą stipriausiu įmanomu būdu, naudojantis šiais elementais:**

- Žodžiai (Jūsų scenarijus ar tekstas skaidrėse);
- Balsas (kalbėjimas gyvai, iš anksto įrašytas balsas ar šių elementų variacijos);
- Vaizdai (užtikrinkite, kad vaizdai atspindėtų projekto estetiką ir (ar) praktiką);
- Faktai (esminės detalės, dydis, laikas, datos, kaina\* (gali būti svarbu\*)).

## **Nuorodos į konferencijas įkvėpimui sužadinti:**

[www.ispa.org](http://www.ispa.org)  
[www.icehotnordicdance.com](http://www.icehotnordicdance.com)  
[www.tanzmesse.com/en/](http://www.tanzmesse.com/en/)  
<https://cinars.org/cinars>  
[www.tanzmesse.com/en/](http://www.tanzmesse.com/en/)  
[www.cphstage.dk/en/](http://www.cphstage.dk/en/)

## **Daugiau apie rašytoją**

[lenebang.org](http://lenebang.org)

# ŠOKIO IR CIRKO ABC

 LIETUVOS ŠOKIO  
INFORMACIJOS CENTRAS

Vilnius, 2020